

T.C. SANAYİ VE
TEKNOLOJİ BAKANLIĞI

#YEREL
KALKINMA
HAMLESİ

İZMİR
KALKINMA
AJANSI

İZMİR KÜÇÜK MENDERES HAVZASI'NDA DIŞ MEKÂN SÜS BİTKİLERİ

SEKTÖR RAPORU

2024

**İZMİR KÜÇÜK MENDERES HAVZASI'NDA
DIŞ MEKÂN SÜS BİTKİLERİ
SEKTÖR RAPORU - 2024**

Yayın Sahibi

İzmir Kalkınma Ajansı
Megapol Çarşı Kule, Halkapınar Mahallesi,
1203/11. Sk. No: 5-7, Kat: 19
35170 Konak/İzmir
Tel : 0232 489 81 81
Faks : 0232 489 85 05
E-posta: bilgi@izka.org.tr

Hazırlayan

Sinem ÖZDEMİR DURMUŞLAR

Grafik Tasarım

Orçun ANDIÇ
Hasan Can ÇAKIR

© 2024, İZKA. Tüm hakları saklıdır. Bu eserin tamamı ya da bir bölümü, 4110 sayılı Yasa ile değişik 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu uyarınca, kullanılmadan önce hak sahibinden 52. maddeye uygun yazılı izin alınmadıkça, hiçbir şekil ve yöntemle işlenmek, çoğaltılmak, çoğaltılmış nüshaları yayılmak, satılmak, kiralanmak, ödünç verilmek, temsil edilmek, sunulmak, telli/telsiz ya da başka teknik, sayısal ve/veya elektronik yöntemlerle iletilmek suretiyle kullanılamaz.

Hazırlanmış olan çalışmanın tüm hakları İzmir Kalkınma Ajansı'na aittir. Bu İZKA eserinden kaynak gösterilmek suretiyle alıntı yapılabilir.

T.C. SANAYİ VE
TEKNOLOJİ BAKANLIĞI

İZMİR
KALKINMA
AJANSI

İZMİR KÜÇÜK MENDERES
HAVZASI'NDA DIŞ MEKÂN
SÜS BİTKİLERİ
SEKTÖR RAPORU

—
2024

İÇİNDEKİLER

YÖNETİCİ ÖZETİ	6
BÖLÜM 1. GİRİŞ	10
BÖLÜM 2. SEKTÖRE GENEL BAKIŞ	12
BÖLÜM 3. DÜNYADA SÜS BİTKİLERİ SEKTÖRÜ	16
3.1. Süs Bitkilerinin Üretimi	17
3.2. Süs Bitkileri Dünya Ticareti	18
BÖLÜM 4. TÜRKİYE'DE SÜS BİTKİLERİ SEKTÖRÜ	22
4.1. Türkiye'de Süs Bitkileri Üretimi	23
4.2. Türkiye'de Dış Mekân Süs Bitkileri Üretimi	26
4.3. Türkiye'de Süs Bitkilerinin Dış Ticareti	28
4.4. Türkiye'de Canlı Bitkilerin Dış Ticareti	29
BÖLÜM 5. İZMİR'DE SÜS BİTKİLERİ SEKTÖRÜ	30
5.1. İzmir'de Süs Bitkilerinin Üretimi	31
5.2. İzmir'de Dış Mekân Süs Bitkilerinin Üretimi	35
5.3. İzmir'de Süs Bitkilerinin Dış Ticareti	37
5.4. İzmir'de Dış Mekân Süs Bitkilerinin Dış Ticareti	38
BÖLÜM 6. KÜÇÜK MENDERES HAVZASI'NDA MEVCUT DURUM	42
6.1. Üretim ve Ticaret	43
6.1.1. Süs Bitkileri	43
6.1.2. Dış Mekân Süs Bitkileri	46
6.2. Dış Mekân Süs Bitkilerinin Havza İçin Önemi	48
6.3. Temel Sorunlar	49
6.4. Müdahale Önerileri	52
KAYNAKÇA	53

ŞEKİL LİSTESİ

ŞEKİL 1.	Dünyada süs bitkilerinin ticaret hacmi	18
ŞEKİL 2.	Süs bitkilerinin dünya ticaretindeki hacminin GTİP kodlarına göre dağılımı	19
ŞEKİL 3.	Türkiye'de süs bitkilerinin ekiliş alanları	23
ŞEKİL 4.	Türkiye'de süs bitkileri üretim alanlarının değişimi	24
ŞEKİL 5.	Üretim tesislerinin açık veya kapalı olmasına göre üretim alanlarının dağılımı	25
ŞEKİL 6.	Öne çıkan illerde dış mekân süs bitkileri üretim oranları	27
ŞEKİL 7.	Türkiye süs bitkilerinin dış ticaret verileri	28
ŞEKİL 8.	Türkiye'de dış mekân süs bitkilerinin dış ticareti	29
ŞEKİL 9.	Dış mekân süs bitkilerinin Türkiye'nin toplam süs bitkileri ithalat ve ihracatındaki payı	29
ŞEKİL 10.	İzmir'de süs bitkilerinin üretim alanı ve üretim miktarı	31
ŞEKİL 11.	İzmir'de süs bitkilerinin üretim alanlarının dağılımı	33
ŞEKİL 12.	Dış mekân süs bitkileri üretim alanlarının ve miktarlarının toplam süs bitkileri içerisindeki payı	33
ŞEKİL 13.	Dış mekân süs bitkilerinin 2022 yılındaki üretim alanlarının ve miktarlarının ilçelere göre dağılımı	35
ŞEKİL 14.	İzmir'de süs bitkilerinin dış ticaret verileri	37
ŞEKİL 15.	İzmir'in 2022 yılındaki süs bitkileri dış ticaretinde öne çıkan ülkeler	37
ŞEKİL 16.	İzmir'in süs bitkileri ithalat ve ihracat değerlerinde dış mekân süs bitkilerinin payı	39
ŞEKİL 17.	İzmir'in dış mekân süs bitkileri dış ticaret değerleri	39
ŞEKİL 18.	2022 Yılında İzmir'den dış mekân süs bitkileri ihracatı yapılan ülkeler	40
ŞEKİL 19.	Dış mekân süs bitkilerinin 2022 yılı İzmir ithalat haritası	40
ŞEKİL 20.	İzmir'de dış mekân süs bitkileri dış ticareti yapılan ilçeler	41
ŞEKİL 21.	Küçük Menderes Havzası'nda süs bitkilerinin üretim alanlarının değişimi	44
ŞEKİL 22.	Havzada süs bitkilerinin dış ticaret değeri	44
ŞEKİL 23.	2022 yılı KMH süs bitkileri ithalat haritası	45
ŞEKİL 24.	Havzada ilçelerin dış mekân süs bitkileri üretim alanları	46
ŞEKİL 25.	KMH'de dış mekân süs bitkilerinin ithalat ve ihracat değerleri	47

TABLolar LİSTESİ

TABLO 1.	Süs bitkisi üreten ve pazarlayan işletmelerin faaliyet gösterdiği sektör sınıfları	14
TABLO 2.	Süs bitkileri için kullanılan GTİP numaraları	14
TABLO 3.	Süs bitkileri üretim alanlarının dağılımı	17
TABLO 4.	Süs bitkilerinin üretim alanlarının büyüklüğüne göre ülkeler	17
TABLO 5.	2021 yılında süs bitkilerinin ithalat ve ihracatında öne çıkan ülkeler	18
TABLO 6.	Süs bitkisi ürün gruplarının üretim miktarlarının değişimi	25
TABLO 7.	Dış mekân süs bitkilerinin 2022 yılında illere göre dağılımı	26
TABLO 8.	İzmir'de süs bitkileri alt gruplarının üretim alanlarının ve miktarlarının değişimi	32
TABLO 9.	İzmir'de süs bitkilerinin üretim alanlarının ilçelere göre dağılımı (%)	34
TABLO 10.	İzmir'de süs bitkilerinin üretim miktarının ilçelere göre dağılımı (%)	34
TABLO 11.	Dış mekân süs bitkilerinin üretim alanlarının ilçelere göre dağılımı	36
TABLO 12.	Dış mekân süs bitkilerinin üretim miktarlarının ilçelere göre dağılımı	36
TABLO 13.	İzmir'de canlı bitkiler içerisinde iç ve dış mekân süs bitkilerinin oranı	38
TABLO 14.	İzmir ve Küçük Menderes Havzası'nda süs bitkileri üretim alanı ve miktarı	43
TABLO 15.	Dış mekân süs bitkilerinin üretim alanı ve miktarı	46

KISALTMALAR

AB	:	Avrupa Birliği
GBS	:	Girişimci Bilgi Sistemi
GTİP	:	Uluslararası Gümrük Tarife Pozisyon Numarası
ha	:	Hektar
KMH	:	Küçük Menderes Havzası
NACE	:	Avrupa Topluğunda Ekonomik Faaliyetlerin İstatistik Sınıflaması
OSB	:	Organize Sanayi Bölgesi
STB	:	Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı
TAGEM	:	Tarımsal Araştırmalar ve Politikalar Genel Müdürlüğü
TÜİK	:	Türkiye İstatistik Kurumu

YÖNETİCİ ÖZETİ

İzmir Küçük Menderes Havzası'nda Dış Mekân Süs Bitkileri Sektör Raporu, süs bitkilerinin alt gruplarından biri olan dış mekân süs bitkilerinin İzmir ve Küçük Menderes Havzası'ndaki mevcut durumunu, bölgenin bu sektör açısından ülke içerisindeki önemini, sektörde yaşanan temel sorunları ve bunlara yönelik çözüm önerilerini ortaya koymak amacıyla hazırlanmıştır.

Türkiye'de süs bitkileri, kullanım alanlarına göre kesme çiçekler, iç mekân süs bitkileri, dış mekân süs bitkileri ve doğal çiçek soğanları olmak üzere dört grup altında ele alınmaktadır. Bu çalışmada, dış mekân süs bitkilerinin dünyadaki, Türkiye'deki, İzmir'deki ve Küçük Menderes Havzası'ndaki üretim alanları ve miktarları ile dış ticaret hacmi ve burada öne çıkan ülkeler hakkında bilgi verilmiştir. Rapor kapsamında gerçekleştirilen analizlerde, Türkiye İstatistik Kurumunun "Bitkisel Üretim İstatistikleri"yle Sanayi ve Ticaret Bakanlığının "Girişimci Bilgi Sistemi"nden alınan dış ticaret verilerinden faydalanılmıştır. Sektörün sorunlarının ve bunlara yönelik çözüm önerilerinin belirlenmesi için, dış mekân süs bitkileri üreten ve pazarlayan işletme ve kooperatiflerle görüşülmüştür. Ayrıca konuyla ilgili akademik ve sektörel yayınlar incelenmiştir.

Çalışmanın temel bulguları aşağıda belirtilmiştir:

- ▶ Dünya genelinde kırktan fazla ülkede, 750 bin hektar alanda süs bitkileri üretilmektedir. Toplam üretim alanının %77,5'i Asya/Pasifik bölgesinde yer almaktadır. **Hindistan** ve **Çin** bu bölgede en fazla üretim alanına sahip olan iki ülke olarak öne çıkmaktadır. Dünya genelinde mevcut olan üretim alanı verileri kesme çiçek grubuna ve canlı bitkiler grubuna yöneliktir. Dış mekân süs bitkileri verileri, canlı bitkiler grubu içerisinde yer almakta olup bu grup özelinde ayrı olarak üretim verisi bulunmamaktadır. 2022 yılı verilerine göre **Türkiye**, kesme çiçek ve saksılı bitkilerin üretim alanı açısından **dünyada 18. sırada** yer almaktadır.
- ▶ Hollanda %45,24'lük bir oran ile süs bitkileri ihracatında dünyada lider konumda bir ülkedir. Yaklaşık **161,3 milyon dolarlık ihracat tutarı** ile **18. sırada yer alan Türkiye** ihracatta öne çıkan ilk 20 ülke listesine 2021 yılında girmiştir.
- ▶ Süs bitkilerinin dünya ticaret hacmi GTİP grupları temelinde incelendiğinde canlı bitkiler ve kesme çiçekler öne çıkmaktadır. Bu iki grup, toplam ticaret hacminin yaklaşık %85'ini oluşturmaktadır. 2017 yılına kadar kesme çiçekler grubunun ticaret hacmi canlı çiçekler grubundan fazlayken, 2017 yılından itibaren canlı bitkilerin ticaret hacmi süs bitkileri içerisinde ilk sırayı almıştır.
- ▶ Canlı bitkiler grubu ülkemizde kullanım alanlarına göre yapılan sınıflandırmaya göre iç mekân ve dış mekân süs bitkilerini kapsamaktadır. Süs bitkileri içerisinde pazar payı açısından ilk sırada yer alan bu grupta Hollanda, Almanya ve İtalya sırasıyla ortalama %41,5, %9,6 ve %7,5 oranında ihracat paylarıyla 2012-2021 yılları arasında ilk üç sırada yer almıştır. Aynı dönemde **Türkiye canlı bitkiler ihracatında** ortalama **%0,6'lık ihracat payıyla 15 ila 20. sıralarda** yer almıştır.
- ▶ Canlı bitkiler grubunda ülkelerin ithalat payları incelendiğinde Almanya ve Hollanda'nın ortalama %17,3 ve %9,8'lik paylarla ilk iki sırada yer aldığı; Fransa'nın ise ortalama %9'luk bir payla çoğunlukla üçüncü sırada yer aldığı görülmektedir. 2023 yılında Türkiye, %1'lik bir pay ile canlı bitkilerin ithalatında **ilk 20 ülke arasında** yer almıştır.
- ▶ Türkiye'de süs bitkilerinin üretim alanı, 2022 yılı verilerine göre 5.687 hektardır. 2013-2022 yılları arasında üretim alanı büyüklüğünde önemli bir değişiklik olmamıştır. Bununla beraber dış mekân süs bitkilerinin toplam üretim alanı içindeki payı %58,3'ten %70,1'e yükselmiştir. Bu durum, **son on yılda, dış mekân süs bitkilerinin** önemini diğer ürün gruplarına göre **arttırdığını** göstermektedir. Üretim alanında yaşanan artışa paralel olarak, son on yıllık dönemde dış mekân süs bitkileri **üretim miktarı da %54,4 düzeyinde artmıştır.**

- ▶ **İzmir**, dış mekân süs bitkilerinin üretim alanı büyüklüğüne göre %31,9, üretim miktarına göre ise **%38,8 oranlarıyla** Türkiye'de **ilk sırada** yer almaktadır. 2022 yılı verilerine göre İzmir, Yalova, Ankara, Sakarya ve Adana, üretimde öne çıkan beş ildir. Bu illerin toplam üretimi ülkedeki toplam üretimin yaklaşık %80'ini oluşturmaktadır.
- ▶ Süs bitkilerinin dış ticaret verilerine göre, 2017 yılına kadar Türkiye'nin dış ticaret açığı bulunmaktadır. 2018 yılından itibaren ise bu ürün grubunda ihracatın ithalatı karşılama oranı pozitif dönmüştür. 2018 yılında yaklaşık 27 milyon dolar olan dış ticaret fazlası, 2022 yılında 83,4 milyon dolar değerine ulaşmıştır. Benzer biçimde, **dış mekân süs bitkileri grubunda** 2019 yılında meydana gelen **24,8 milyon dolarlık dış ticaret fazlası** artarak 2022 yılında **28,5 milyon değerine** ulaşmıştır.
- ▶ 2022 yılı TÜİK verilerine göre İzmir'de süs bitkilerinin toplam üretim alanı 1.641 ha, üretim miktarı ise 451.000.703 adettir. 2013-2022 döneminde toplam üretim alanı **%53,8** oranında artmış, üretim miktarı ise **%2,2** azalmıştır. Dış mekân süs bitkilerinin üretim alanı **%110,8 oranında artarken** diğer süs bitkisi gruplarının üretim alanları daralmıştır.
- ▶ 2013 yılında İzmir'de, dış mekân süs bitkilerinin üretim alanı, toplam süs bitkileri üretim alanının yarısından fazlasına karşılık gelirken **2022 yılında %77,4 oranına** ulaşmış ve diğer süs bitkisi gruplarını geride bırakmıştır.
- ▶ 2022 yılı verilerine göre İzmir'de **15 ilçede** süs bitkileri üretilmektedir. **Dış mekân süs bitkileri**, toplam üretim alanının **%70,09'unu**, üretim miktarının ise **%58,29'unu** oluşturmaktadır.
- ▶ Bayındır, Kemalpaşa, Menderes, Ödemiş, Selçuk, Tire, Torbalı ve Urla ilçelerinde toplam **1.270 ha'lık** alanda toplam **208,4 milyon adet dış mekân süs bitkisi** üretilmektedir. 2015 yılında Menemen'de, 2020 yılında Balçova'da, 2022 yılında da Seferihisar'da dış mekân süs bitkileri üretimi sona ermiştir.
- ▶ Dış mekân süs bitkileri **üretim alanının** en büyük olduğu ilçe **Bayındır'dır**. Bu ilçeyi Ödemiş takip etmektedir. Son on yıllık dönemde, Bayındır ve Ödemiş'in üretim alanlarının toplamı **%68,2'den %80,1'e** yükselmiştir. Bu iki ilçe, diğer ilçelere kıyasla üretimde oldukça yüksek bir paya sahiptir.
- ▶ Dış mekân süs bitkileri **üretim miktarının** ilçelere göre dağılımında üretim alanı dağılımına benzer olarak öne çıkan ilk iki ilçe **Bayındır ve Ödemiş'tir**. Bu iki ilçenin toplam üretim miktarları İzmir'in 2022 yılı üretiminin %83,3'üdür. Tire 2020 yılında üretim alanı büyüklüğü açısından ilk üç ilçe içerisinde yer alamamıştır. Bu durum yeni kurulan üretim sahalarında ürünlerin satış aşamasına gelme süresi ve verim düzeyi ile ilişkilendirilmekte olup üretim alanı artışının önümüzdeki yıllarda ürün artışına yansıtacağı değerlendirilmektedir.
- ▶ Dış mekân süs bitkileri dış ticaret verileri incelendiğinde; **iç ve dış mekân süs bitkilerinin** uluslararası ticarete kullanılmakta olan Gümrük Tarife İstatistik Pozisyon (GTİP) numaralarına göre ayrı ayrı ele alınmadığı, her iki grubun **canlı bitkiler** sınıfında değerlendirildiği görülmektedir. İzmir'de 2016 yılından itibaren iç ve dış mekân süs bitkilerinin toplam üretimi içerisinde dış mekân süs bitkilerinin payının %99'un üzerinde olduğu göz önüne alınarak, canlı bitkiler ticaret verilerinin dış mekân süs bitkilerini yansıttığı değerlendirilmiştir.
- ▶ İzmir'de 2018 yılına kadar dış mekân süs bitkilerinin dış ticaret açığı 2,3 milyon dolar ile 92,5 bin dolar arasında dalgalı bir değişim göstermiştir. 2018 yılında itibaren ise 6,4 milyon dolar olan **dış ticaret fazlası** hızla artmış, **2022 yılında** neredeyse iki katına çıkarak **12,0 milyon dolar** olmuştur. Bu dönemde ihracat tutarı, ithalat tutarından %575,8 oranında yüksek olmuştur.
- ▶ 2022 yılında İzmir'den **57 ülkeye toplam 14,5 milyon dolar değerinde** dış mekân süs bitkisi ihraç edilmiştir. Bu dönemde en fazla ihracat yapılan ilk üç ülke %25,7 oranıyla Azerbaycan; %18,8 oranıyla Hollanda ve %7,6 oranıyla Gürcistan'dır.
- ▶ 2022 yılı ithalat verilerine göre İzmir'e 36 ülkeden toplam **2,5 milyon dolar değerinde** dış mekân süs bitkisi ithal edilmiştir. **İthalatın** %33,5'i Hollanda'dan, %19,0'ı Çin'den, %18,8'i İspanya'dan gerçekleştirilmiştir. Bu üç ülkeden yapılan ithalat, toplam ithalatın %71,25'ine karşılık gelmektedir.
- ▶ Dış mekân süs bitkilerinin dış ticaret değeri açısından İzmir'de öne çıkan ilçeler sırasıyla, Ödemiş, Bayındır, Torbalı ve Konak'tır.

- ▶ 2022 yılında Küçük Menderes Havzası'nda **süs bitkilerinin** üretim alanı, İzmir'deki toplam üretim alanının **%85,95'ini**, üretim miktarı İzmir'deki toplam üretim miktarının **%67,84'ünü** oluşturmuştur. **Diş mekân süs bitkileri** açısından KMH'deki üretim alanı, İzmir'in %96,54'üne, üretim miktarı ise İzmir'in %99,19'una karşılık gelmiştir.
- ▶ **KMH'de üretilen diş mekân süs bitkileri** 2022 yılında Türkiye dış mekân süs bitkileri üretiminin **%38,43'ünü** karşılamıştır. 2022 yılında **KMH'den 48 ülkeye** 7,9 milyon dolar değerinde diş mekân süs bitkisi ihraç edilmiştir. İhracat değerinin %44,1'i Azerbaycan'a, %11,41'i Gürcistan'a, %9,8'i Türkmenistan'a gerçekleştirilmiştir.
- ▶ Çalışma kapsamında öne çıkan sorunlar politika, üretim, Ar-Ge ve pazarlama olarak dört grup altında ele alınmıştır. Süs bitkilerinde KDV oranının %20 olması, aynı alanda çok sayıda kooperatif kurulması, üretimde veri kayıtlarının tutulmaması, sektöre yönelik desteklerin kısıtlı olması, yeterli düzeyde Ar-Ge çalışmasının yapılmaması ve süs bitkilerinin tarım sigortası kapsamına girmemesi politika düzeyinde öne çıkan sorunlardır.
- ▶ Üretim açısından öne çıkan temel sorunlar personel bulunamaması, girdi maliyetlerinin yüksek olması, bazı girdilerde ithalat bağımlılığının bulunması, torf yerine toprak kullanılması ve açık alanda üretim yapılması nedeniyle ürün kalitesinin düşmesi, su ihtiyacının yüksek olması, üretim alanlarının küçük olmasıdır.
- ▶ Pazarlama faaliyetleri açısından sektörün temsil gücünün yetersiz olması, etkin ve istikrarlı çalışan bir fiyat oluşum mekanizmasının (mezat) bulunmaması, uluslararası pazara ulaşılamaması, bölgenin çok fazla bilinmemesi, üreticilerin nihai tüketicilere direk olarak satış yapamaması, AB ülkelerine yönelik ihracatta mevzuatsal engeller bulunmasıdır.
- ▶ Ar-Ge faaliyetleri kapsamında öne çıkan sorunlar yerli torf, tohum, gübre üretimine yönelik çalışmaların yapılmaması, iklim değişikliği etkilerine dirençli bitki türlerine yönelik yeterli düzeyde çalışma gerçekleştirilmemesi, üniversiteler ile üretici arasındaki bağın zayıf olması nedeniyle akademik çalışmaların üretime yansıtılamaması olarak belirlenmiştir.
- ▶ Çalışma kapsamında öne çıkan müdahale alanları otomasyona ve su verimliliğine yönelik teknolojilerin kullanımı, ithal girdilerin yerli üretimine yönelik Ar-Ge çalışmalarının yapılması ve satış ve pazarlama kanallarının geliştirilmesidir.

BÖLÜM 1.

Giriş

Süs bitkileri estetik, fonksiyonel ve ekonomik amaçlarla farklı yöntemler kullanılarak üretilen, çoğaltılan ve büyütülen bitkilerdir. Süs Bitkileri İthalat Uygulama Genelgesi süs bitkisini “doku kültürü de dâhil olmak üzere farklı yöntemler kullanılarak estetik, fonksiyonel ve ekonomik amaçlarla üretilen/çoğaltılan/büyütülen bitki” olarak tanımlanmaktadır. Süs bitkileri özellikle kentsel alanlarda insan ile doğa arasındaki ilişkilerin düzenlenmesi ve biyolojik konfor gibi doğrudan fiziksel ihtiyaçların karşılamasına yönelik uygulamaların da temel materyali haline gelmiştir (TAGEM, 2021). Bununla birlikte süs bitkilerinin hava kalitesinin iyileştirilmesi, kentsel ısı adası etkisinin, ses, toz ve görüntü kirliliğinin azaltılması, yaya ve taşıt trafiğinin düzenlenmesine katkı sağlaması, betonarme yapıların sert dokularının yumuşatılması, kent yaşamı içerisinde insanın doğa ile iletişim kurmasına yardımcı olarak psikolojik rahatlama sağlaması gibi önemli etkileri bulunmaktadır (Temel, 2011).

Türkiye’de süs bitkileri üretimine 1940’lı yıllarda İstanbul’da başlanmıştır. Üretim daha sonra diğer bölgelere dağılmış ve Yalova zamanla süs bitkilerinin üretim merkezi hâline gelmiştir. İzmir 1975 yılında, Antalya ili ise 1985 yılında kesme çiçek üretimiyle süs bitkilerinin üreticiliğine dâhil olmuştur (Gür ve Nemutlu, 2022).

Süs bitkileri kullanım alanlarına göre kesme çiçek, iç mekân süs bitkileri, dış mekân süs bitkileri ve çiçek soğanları olmak üzere dört grupta sınıflandırılmaktadır. Türkiye’de dış mekân süs bitkileri üretimi toplam üretim alanının %70’i ile diğer ürün gruplarına göre oldukça yüksek bir orana sahiptir. İzmir ise Türkiye’de dış mekân süs bitkilerinin üretim alanına ve miktarına göre ilk sırada yer almaktadır.

İzmir’de dış mekân süs bitkilerinin neredeyse tamamı Küçük Menderes Havzası’nda üretilmektedir. Dış mekân süs bitkileri 2018 yılından bu yana dış ticaret fazlası oluşturması nedeniyle ekonomik açıdan hem İzmir hem de Türkiye açısından önemli bir bitkisel ürün grubudur. Öte yandan dış mekân süs bitkileri yetiştiriciliği, özellikle küçük ölçekli tarımsal işletmeler için önemli bir gelir kaynağıdır. Aile işletmelerinin yoğun olduğu sektörde, kırsalda yaşayan kadın ve gençler için önemli bir istihdam sağlanmaktadır.

Sektördeki büyük işletmelerin de havzada faaliyet göstermesiyle, süs bitkileri yetiştiriciliği, yıl boyunca istihdam olanağı yaratarak bölgeden göçün de önlenmesine yardımcı olmaktadır.

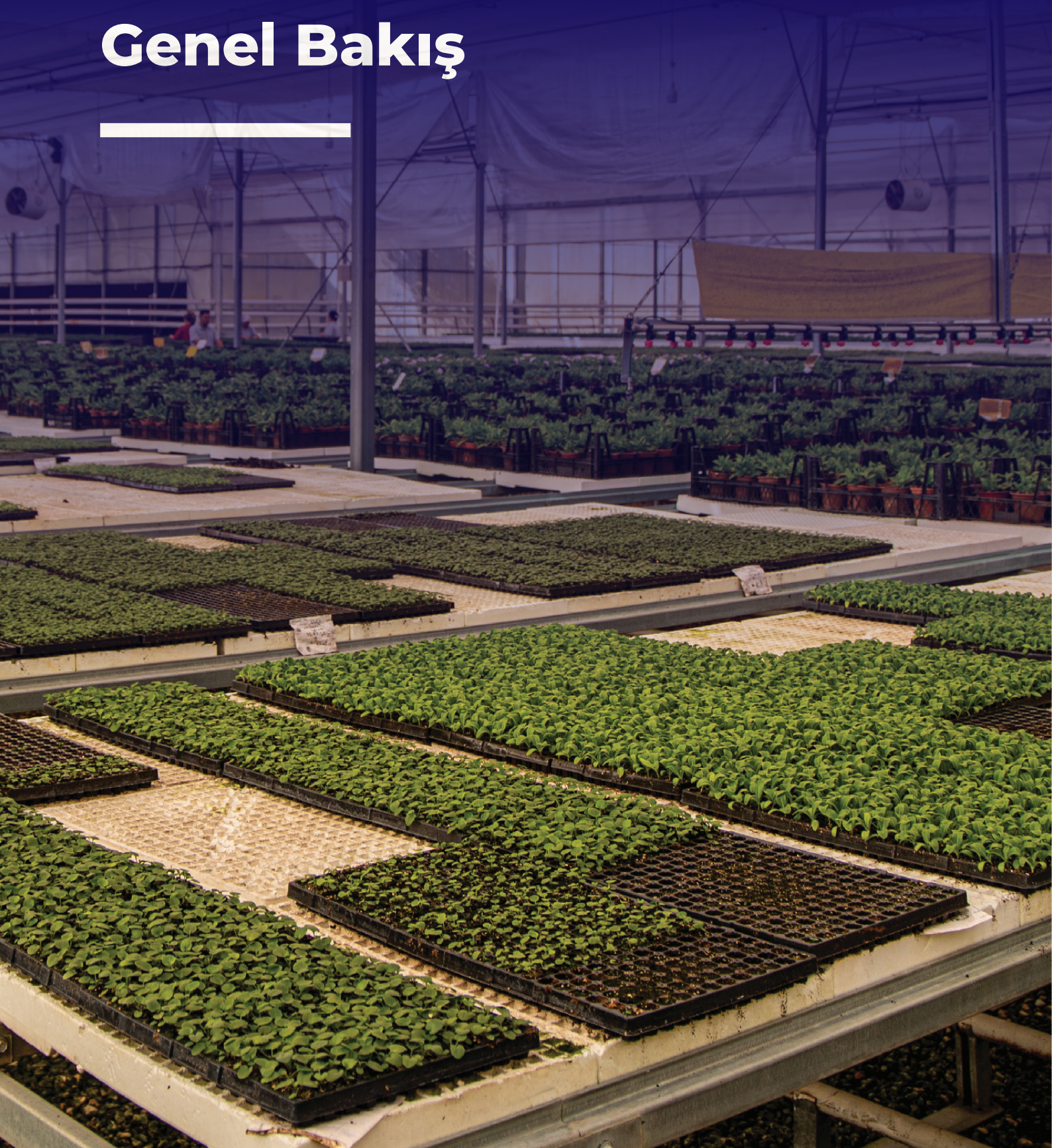
İzmir Kalkınma Ajansı tarafından 2021 yılında yürütülen Kritik Tarımsal Ürünlerde Risk Değerlendirme Çalışması (KAPRA) kapsamında; ekonomik, sosyal ve çevresel etkiler değerlendirilerek dış mekân süs bitkilerinin Küçük Menderes Havzası için kritik tarımsal ürün olduğu belirlenmiştir. Kritik tarımsal ürünler, bir bölgede diğer üretici ve kullanıcıların bağımlı olduğu, bölgesel ve ulusal tedarikte büyük paya sahip ve eksikliği sektörün ve il sınırlarının ötesinde bir kartopu etkisi yaratabilecek ürünlerdir. Dolayısıyla dış mekân süs bitkileri üretiminde iklim değişikliği, kırsal nüfusun yaşlanması, maliyet artışları gibi dışsal faktörlerin oluşturduğu risklerin değerlendirilmesi ve buna yönelik müdahalelerin geliştirilmesi bölge ekonomisi açısından önemlidir (DB, 2018). Bu doğrultuda İzmir Kalkınma Ajansı dış mekân süs bitkileri sektörünün mevcut durumunun tespiti edilmesi, sorunların ve çözüme yönelik müdahale önerilerinin ortaya konması amacıyla İzmir’de Dış Mekân Süs Bitkileri Üretimi Sektör Raporu çalışmasına başlamıştır.

Rapor kapsamında dış mekân süs bitkilerinin mevcut durumu ve son on yıllık değişimi; üretim alanı, üretim miktarı ve dış ticaret verileri üzerinden süs bitkileri sektörü ve diğer süs bitkileri alt gruplarıyla karşılaştırılarak incelenmiştir. Bu incelemede konu, dünya, Türkiye, İzmir ve Küçük Menderes ölçeğinde, genelden özele giden bir yaklaşımla ele alınmış ve sektörün bölgesel, ülkesel ve küresel düzeyde önemi irdelenmiştir.

Çalışma kapsamında veri analizi, literatür taraması ve görüşme yöntemi kullanılmıştır. Üretim alanı ve miktarları için TÜİK “Bitkisel Üretim İstatistikleri”, dış ticaret değerleri için ise Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Girişimci Bilgi Sistemi verileri kullanılmıştır. Paydaş görüşmelerinde İzmir Küçük Menderes Havzası’nda faaliyet gösteren kooperatifler ve özel sektör temsilcileriyle iletişim kurulmuş, sektöre yönelik temel sorunlar, ihtiyaçlar ve çözüm önerileri üzerinden ilderlenmiştir.

BÖLÜM 2.

Sektöre Genel Bakış

Süs bitkileri sektörü dünyada, yirminci yüzyılın başlarında ticari önem kazanmıştır. Sektörün ülkemizdeki gelişimi ise 1940'lı yıllarda başlamıştır. Kentleşme oranının artmasıyla birlikte doğadan uzaklaşılması ve kentlerde artmakta olan çevresel sorunlar süs bitkileri sektörünün gelişmesini hızlandırmıştır. Estetik ve işlevsel amaçlarla kullanılan süs bitkilerinin üretimi, zamanla, dünyada pek çok ülke için ekonomik açıdan katma değere sahip önemli bir sektör hâline gelmiştir (Ay, 2009).

Geniş bir ürün yelpazesini barındıran süs bitkileri sektörünü daha iyi analiz edebilmek için öncelikle süs bitkileri altında yer alan ürün gruplarının ve faaliyet sınıflarının bilinmesi gerekmektedir. Süs bitkilerinin üretim verileri, dış ticaret verileri ve bu sektörde faaliyet gösteren işletmelere yönelik idari ve ekonomik veriler üç ayrı sınıflandırma sistemi altında ele alınmaktadır. Söz konusu sınıflandırmalarda süs bitkilerinin üretim verileri, dış ticaret verileri ve işletme verileri birebir örtüşmemekte; süs bitkileri sektör raporlarında bazı veriler değişebilmektedir. Bu nedenle sektör raporlarında sınıflandırma sistemlerinin nasıl ele alındığı önem kazanmaktadır.

Kullanım amacına göre süs bitkileri grupları

Ülkemizde süs bitkileri kullanım amaçlarına göre kesme çiçekler, iç mekân süs bitkileri, dış mekân süs bitkileri ve doğal çiçek soğanları olmak dört gruba ayrılmaktadır. Süs bitkilerinin üretim alanı ve miktarına ilişkin veriler TÜİK tarafından bu gruplar altında yayınlanmaktadır.

- ▶ **Kesme Çiçekler:** Buket, sepet, çelenk ve aranjmanlarda kullanılan çiçek, gonca, dal ve yaprakların taze, kurutulmuş, boyanmış veya ağartılmış olarak kullanıma sunulan süs bitkileri grubudur.
- ▶ **İç Mekân (Saksılı) Süs Bitkileri:** Evlerde, ticari alanlarda ve salonlarda iç dekorasyonda yeşil mekân oluşturmak amacıyla kullanılan bitkilerdir. Çiçekli bitkiler, yaprak güzelliği olan bitkiler ve kaktüsler olmak üzere üç alt gruba ayrılmaktadırlar.

- ▶ **Dış Mekân Süs (Tasarım) Bitkileri:** Genellikle park, bahçe, karayolu ve kent ağaçlandırmasında, rekreasyon ve mesken yerleşimlerinde kullanılan ağaç, ağaççık, çalı ve otsu bitkilerdir. Büyüklükleri, formları, işlevleri ve bitkisel özelliklerine göre geniş yapraklı ağaç, ağaççık ve çalılar; ibrelili ağaç ve ağaççıklar; yer örtücü, tek ve çok yıllıklar; tırmanıcı ve sarılıcı bitkiler; mevsimlik çiçek olmak üzere beş alt gruba ayrılmaktadırlar.
- ▶ **Doğal Çiçek Soğanları:** Geofit, toprak altında soğan, yumru ve rizom gibi gıda depo eden özelleşmiş toprak altı gövdeleri taşıyan çok yıllık otsu bitkilerdir. Bu başlık altında ele alınan bitkiler, doğal çiçek soğanlarıdır. Kültür soğanları dış mekân süs bitkileri içinde yer almaktadır. Çoğunlukla doğadan toplanan, sadece süs bitkisi üretim materyali olarak değil aynı zamanda tıbbi ve kozmetik sahada da kullanım alanı olan bitki parçacıklarıdır (TAGEM, 2021).

Faaliyet gösterilen sektör sınıfına (NACE kodları) göre süs bitkisi işletmeleri

Süs bitkileri üreten ve pazarlayan işletmelerin faaliyet gösterdiği sektör sınıfları Tablo 1'de gösterilmiştir. Tablo incelendiğinde NACE sınıflarının süs bitkileri yetiştiriciliği ve toplayıcılığı ile bu ürünlerin ticaretinde faaliyet gösteren işletmeleri kapsadığı görülmektedir. Kullanım amacına göre süs bitkileri gruplarıyla

karşılaştırıldığında faaliyet NACE kodlarının bir kısmının bazı sektör sınıflarının sadece kesme çiçek, dış ve iç mekân süs bitkilerini, bazı sınıfların ise tüm süs bitkilerini kapsadığı görülmektedir. Tabloda yer alan sektör sınıflarının bir kısmı ise süs bitkilerini dışarıda bırakmaktadır. Bu durum işletmelerin üretim ve ticaret verilerinin faaliyet koduna göre ayrıştırılmasını zorlaştırmaktadır.

TABLO 1. Süs bitkisi üreten ve pazarlayan işletmelerin faaliyet gösterdiği sektör sınıfları

Süs Bitkileri Üretimine Yönelik NACE Kodları	01.19.02	Çiçek yetiştiriciliği (lale, kasımpatı, zambak, gül vb. ile bunların tohumları)
	01.30.04	Dikim için çiçek ve diğer bitkilerin yetiştiriciliği (dekoratif amaçlarla bitki ve çim yetiştirilmesi dâhil, sebze fidesi ve meyve fidanı hariç)
	02.30.01	Ağaç dışındaki yabani olarak yetişen ürünlerin toplanması (mantar meşesinin kabuğu, kök, kozalak, balsam, lak ve reçine, meşe palamudu, atkestanesi, yosun ve likenler, yabani çiçek, yabani meyve, yenilebilir mantar vb.)
Süs Bitkileri Pazarlamasına Yönelik NACE Kodları	46.11.01	Çiçeklerin, bitkilerin, diğer tarımsal hammaddelerin, tekstil hammaddelerinin ve yarı mamul malların bir ücret veya sözleşmeye dayalı olarak toptan satışını yapan aracılar
	46.21.08	Çiçek, bitki ve çiçek soğanı toptan ticareti
	47.76.02	Belirli bir mala tahsis edilmiş mağazalarda çiçek, bitki, tohum perakende ticareti (meyve, sebze, çiçek tohumları, kesme çiçek, dikim bitkileri, canlı bitkiler, yumrular ve kökler, aşı kalemleri, mantar miseli, ağaç fidanları vb.)
	47.89.04	Tezgâhlar ve pazar yerleri vasıtasıyla çiçek, bitki ve tohum (çiçek toprağı ve saksıları dâhil) perakende ticareti (seyyar satıcılar hariç)

Uluslararası Gümrük Tarife Pozisyon Numarasına (GTİP) göre süs bitkisi grupları

Süs bitkilerinin dış ticaret değerlerine ilişkin veriler dört basamaklı GTİP kodu altında yayımlanmaktadır (Tablo 2). Canlı bitkiler olarak tanımlanan 0602 numaralı GTİP kodu hem iç mekân hem de dış mekân süs bitkilerini içerdiğinden iç ve dış mekân süs bitkilerinin dış ticaret verileri ayrıştırılamamaktadır. Bu yüzden raporda, dış mekân süs bitkilerinin dış ticaret verilerine ayrıca yer verilememiş, bu grup iç mekân süs bitkileri bitkileriyle birlikte canlı bitkiler olarak sunulmuştur.

TABLO 2. Süs bitkileri için kullanılan GTİP numaraları

GTİP No	Ürün Tanımı
0601	Çiçek Soğanları
0602	Canlı Bitkiler
0603	Kesme Çiçekler
0604	Yosunlar ve Ağaç Dalları

Ateş Dikeni, Ödemiş

BÖLÜM 3.

Dünyada Süs Bitkileri Sektörü

3.1. Süs Bitkilerinin Üretimi

Dünya genelindeki 40'tan fazla ülkede, toplam 750 bin hektar alanda kesme çiçek ve saksılı bitki üretilmektedir. 2023 yılı "Dünya Süs Bitkileri Raporu"na göre toplam üretim alanının %77,5'i Asya/Pasifik bölgesinde yer almaktadır. Hindistan ve Çin, bu bölgede en fazla üretim alanına sahip olan iki ülke olarak öne çıkmaktadır (OAİB, 2023).

Türkiye, 2022 yılı verilerine göre, kesme çiçek ve saksılı bitkilerin üretim alanı açısından **dünya genelinde 17. sırada** yer almaktadır. Üretim alanları açısından öne çıkan ülkeler ve bu ülkelerin dünya toplam üretim alanı içerisindeki oranları Tablo 4'te sunulmuştur (OAİB, 2023).

TABLO 3. Süs bitkileri üretim alanlarının dağılımı

Bölge	Alan (Hektar)	Oran
Asya/Pasifik	570.000	77,5
Avrupa	60.000	8,2
Orta/Güney Amerika	46.000	6,3
Kuzey Amerika	33.000	4,5
Afrika	18.000	2,4
Orta Doğu	8.500	1,2
Toplam	735.500	100,0

TABLO 4. Süs bitkilerinin üretim alanlarının büyüklüğüne göre ülkeler

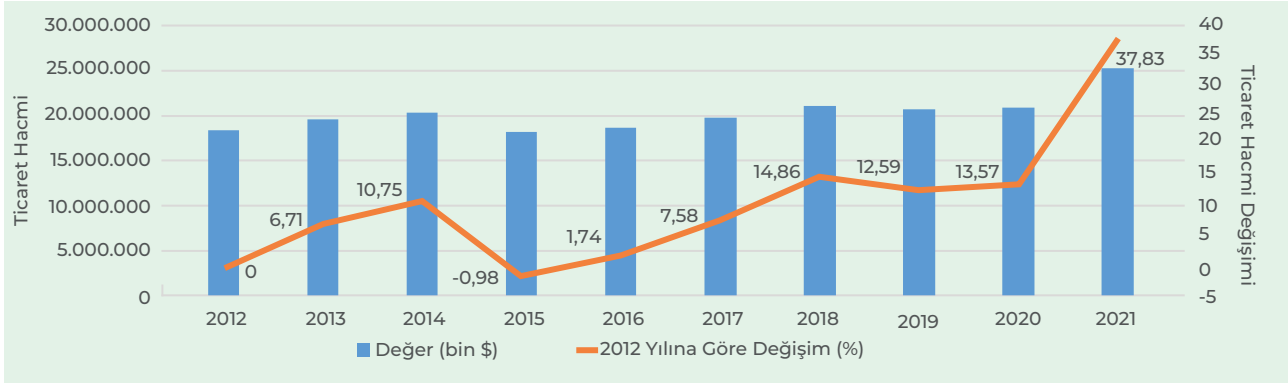
S.N.	Ülke	Alan (Ha)	Oran	S.N.	Ülke	Alan (Ha)	Oran
1	Hindistan	322.000	43,8	21	Avustralya	4.264	0,6
2	Çin	183.309	24,9	22	Kenya	4.039	0,5
3	ABD	30.884	4,2	23	Fransa	3.985	0,5
4	Japonya	17.285	2,4	24	Kosta Rika	3.600	0,5
5	Brezilya	15.600	2,1	25	İsrail	2.748	0,4
6	İtalya	12.724	1,7	26	Malezya	2.627	0,4
7	Tayland	12.324	1,7	27	Güney Kore	2.387	0,3
8	Güney Afrika	11.461	1,6	28	Portekiz	1.700	0,2
9	Meksika	9.044	1,2	29	Etiyopya	1.695	0,2
10	Kolombiya	8.900	1,2	30	Kanada	1.119	0,2
11	Hollanda	7.870	1,1	31	Belçika	887	0,1
12	İngiltere	7.573	1,0	32	Danimarka	424	0,1
13	Ekvador	7.467	1,0	33	İrlanda	415	0,1
14	Almanya	6.263	0,9	34	İsveç	381	0,1
15	İspanya	6.084	0,8	35	Avusturya	339	0,0
16	İran	5.949	0,8	36	Finlandiya	153	0,0
17	Türkiye	5.478	0,7	37	İsviçre	126	0,0
18	Polonya	5.434	0,7	38	Norveç	81	0,0
19	Tayvan	4.886	0,7	39	Diğer Ülkeler	19.495	2,7
20	Vietnam	4.500	0,6	Toplam	735.500	100	

3.2. Süs Bitkileri Dünya Ticareti

Süs bitkilerinin dünya ticaret hacmi, 2012-2016 yılları arasında dalgalı bir seyir göstermiş, 2016 yılından itibaren ise artışa geçmiştir. 2012 yılında 18,3 milyar

dolar olan ticaret hacmi, özellikle 2021 yılında %37,8'lik bir oran ile dönemin en yüksek artışını yakalamış ve 25,3 milyar dolar değerine ulaşmıştır.

ŞEKİL 1. Dünyada süs bitkilerinin ticaret hacmi

Kaynak: GBS, 2024

2021 yılı verilerine göre süs bitkileri ihracatında ve ithalatında öne çıkan yirmi ülke, Tablo 5'te gösterilmiştir. Hollanda %45,24 oranıyla süs bitkileri ihracatında lider konumdadır. Hollanda ve Kolombiya 2012 yılından itibaren benzer oranlarla listedeki ilk iki sırasını korumuştur. Yaklaşık 161,3 milyon dolarlık ticaret hacmiyle 18. sırada yer alan Türkiye ihracatta öne çıkan ilk 20 ülke listesine 2021 yılında dâhil olmuştur.

İthalatta öne çıkan ülkelere ilişkin 2021 yılı verilerine göre Almanya, Amerika ve Hollanda listenin ilk üç sırasında yer almaktadır. Toplam ithalat oranları %39'a varan bu ülkeler, aynı zamanda ihracatta da öne çıkan ilk 20 ülke arasındadır.

TABLO 5. 2021 yılında süs bitkilerinin ithalat ve ihracatında öne çıkan ülkeler

İhracat Yapan Ülkeler	Değer (Bin \$)	Oran %	İthalat Yapan Ülkeler	Değer (Bin \$)	Oran %
Hollanda	11.444.896,56	45,24	Almanya	3.858.406,98	15,25
Kolombiya	1.824.386,51	7,21	ABD	3.541.681,58	14,00
İtalya	1.259.372,33	4,98	Hollanda	2.546.404,33	10,07
Almanya	1.254.329,25	4,96	İngiltere	2.146.288,81	8,48
Ekvador	1.027.380,44	4,06	Fransa	1.747.063,97	6,91
Kenya	880.118,52	3,48	Rusya	813.403,70	3,22
Kanada	677.494,33	2,68	İtalya	809.194,73	3,20
İspanya	637.865,66	2,52	İsviçre	715.454,50	2,83
Çin	625.440,13	2,47	Belçika	630.578,47	2,49

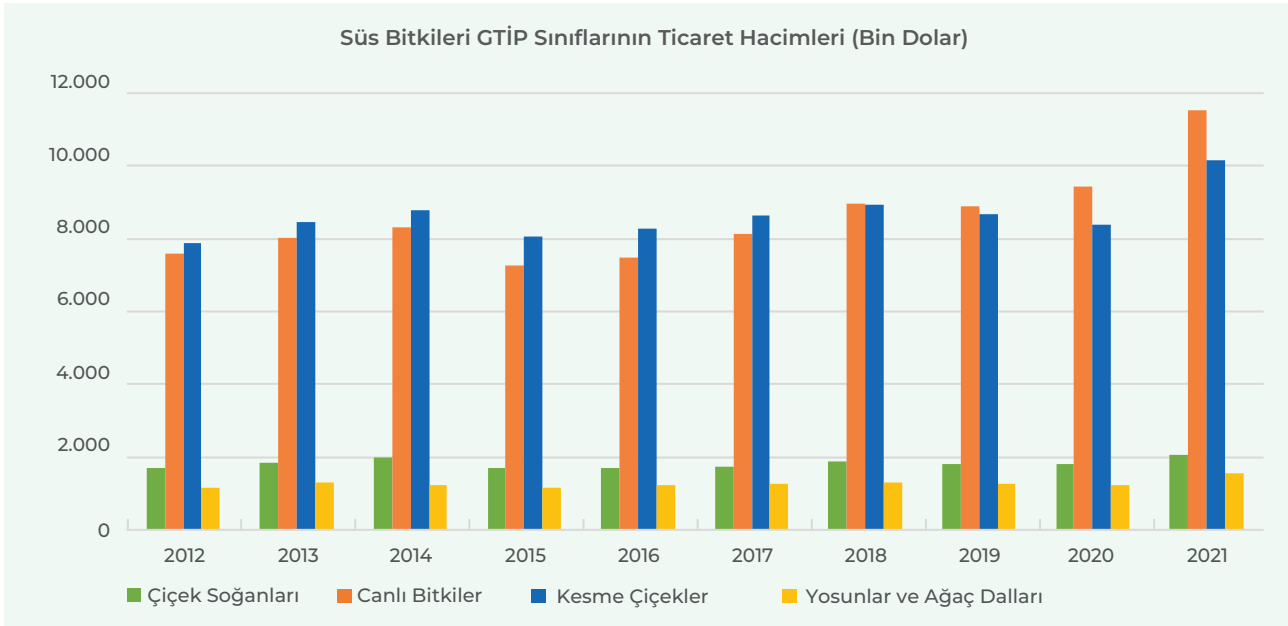
İhracat Yapan Ülkeler	Değer (Bin \$)	Oran %	İthalat Yapan Ülkeler	Değer (Bin \$)	Oran %
Belçika	624.542,21	2,47	Polonya	614.743,80	2,43
ABD	496.624,91	1,96	Japonya	566.008,79	2,24
Danimarka	482.268,43	1,91	Kanada	504.546,34	1,99
Polonya	331.571,91	1,31	Avusturya	497.845,98	1,97
Tayvan	255.095,43	1,01	Danimarka	465.963,36	1,84
Etiyopya	237.060,44	0,94	İsveç	368.894,81	1,46
Fransa	228.383,92	0,90	İspanya	361.161,65	1,43
Kosta Rika	183.484,77	0,73	Çek Cum.	304.072,49	1,20
Türkiye	161.266,10	0,64	Norveç	249.922,65	0,99
Malezya	160.043,36	0,63	Romanya	243.857,92	0,96
Tayland	149.224,04	0,59	Çin	237.624,59	0,94

Kaynak: GBS, 2024

Süs bitkilerinin dünya ticaret hacmi GTİP gruplarına göre incelendiğinde **“canlı bitkiler”** ve **“kesme çiçekler”** gruplarının öne çıktığı görülmektedir. Bu iki grup, toplam ticaret hacminin yaklaşık %85’ini

oluşturmaktadır. Kesme çiçekler grubunun ticaret hacmi 2017 yılına kadar canlı bitkiler grubundan fazla iken, 2017 yılından itibaren canlı bitkilerin ticaret hacmi süs bitkileri içerisinde ilk sırayı almıştır.

ŞEKİL 2. Süs bitkilerinin dünya ticaretindeki hacminin GTİP kodlarına göre dağılımı

Kaynak: GBS, 2024

Çiçek soğanlarının ihracatında son 10 yıldır, ilk sırada Hollanda, ikinci sırada ise Almanya yer almaktadır. Sıralamadaki ilk 20 ülkenin ihracat paylarına göre Hollanda, son 10 yıldır %71 ila 75 arasında değişen oranlarla tek başına lider konumdadır. İkinci sırada yer alan Almanya'nın ise %3,5 ila 5 arasında değişen oranlarla Hollanda'nın oldukça gerisinde kaldığı dikkat çekmektedir. Aynı ürün grubunun ithalatında öne çıkan Almanya ve Amerika, sırasıyla yaklaşık %13 ve %9 oranlarıyla daha yakın ithalat paylarına sahiptir. Türkiye ise çiçek soğanlarının ihracatında ve ithalatında öne çıkan ilk 20 ülke arasında yer almamaktadır.

Canlı bitkiler, ülkemizde kullanım alanlarına göre yapılan sınıflandırmaya göre **iç mekân** ve **dış mekân süs bitkilerini** kapsamaktadır. Süs bitkileri içerisindeki pazar payı açısından ilk sırada yer alan bu grupta, 2012-2021 yılları arasındaki ihracat paylarına göre Hollanda, Almanya ve İtalya başı çekmektedir. Bu ülkelerin ihracat payları sırasıyla, ortalama %41,5, %9,6 ve %7,5'tir. Aynı dönemde Türkiye, 2014 yılı hariç olmak üzere, canlı bitkiler ihracatında ilk 20 ülke arasında ortalama %0,6'lık ihracat payıyla 15. ve 20. sıralarda yer almıştır. Canlı bitkilerin ithalatında ülkelerin payları incelendiğinde Almanya ve Hollanda'nın ortalama %17,3 ve %9,8'lik paylarla ilk iki sırada yer aldığı görülmektedir. Fransa ise ortalama %9'luk payla, çoğunlukla 3. sırada yer almaktadır. Türkiye 2023 yılında %1'lik bir pay ile ithalatta öne çıkan ilk 20 ülke arasında yer almıştır.

Süs bitkilerinin ticaret hacmi açısından öne çıkan bir diğer grubu **kesme çiçeklerdir**. 2012-2021 yılları arasında kesme çiçeklerin ihracat payları açısından öne çıkan ülkeler Hollanda, Kolombiya ve Ekvator'dur. Türkiye, kesme çiçeklerin dünya ihracatında ortalama %0,5'lik bir paya sahiptir ve ihracatta önde gelen ilk 20 ülke arasında çoğunlukla 15 ila 20. sıralar arasında yer almaktadır. Kesme çiçek ithalatında %20 ve %14,5'lik pay ile ilk iki sırada Amerika ve Almanya yer almaktadır. Bu ülkeleri çoğunlukla %11,3'lük pay ile İngiltere takip etmektedir. Türkiye kesme çiçek ithalatında öne çıkan ilk 20 ülke arasında yer almamaktadır.

Yosunlar ve ağaç dallarının dünya ihracatında paylarında diğer ürün gruplarında olduğu gibi Hollanda %19,7 oranıyla ilk sırada yer almaktadır. 2012-2021 yılları arasında ortalama ihracat payları sırasıyla %9,9, 9,5 ve %8.0 olan Amerika, Danimarka ve İtalya dönüşümlü olarak 2. ve 3. sıralarda yer almaktadır. Ortalama ithalat verilerine bakıldığında, Hollanda'nın %23,8 oranıyla birinci, Almanya'nın %14,7 oranıyla çoğunlukla ikinci, Amerika'nın %11,6 oranıyla üçüncü sırada geldiği görülmektedir. Türkiye, bu ürün grubunun ithalat ve ihracatındaki paylar açısından öne çıkan ülkeler arasında yer almamaktadır.

Petunya, Bayındır

BÖLÜM 4.

Türkiye'de Süs Bitkileri Sektörü

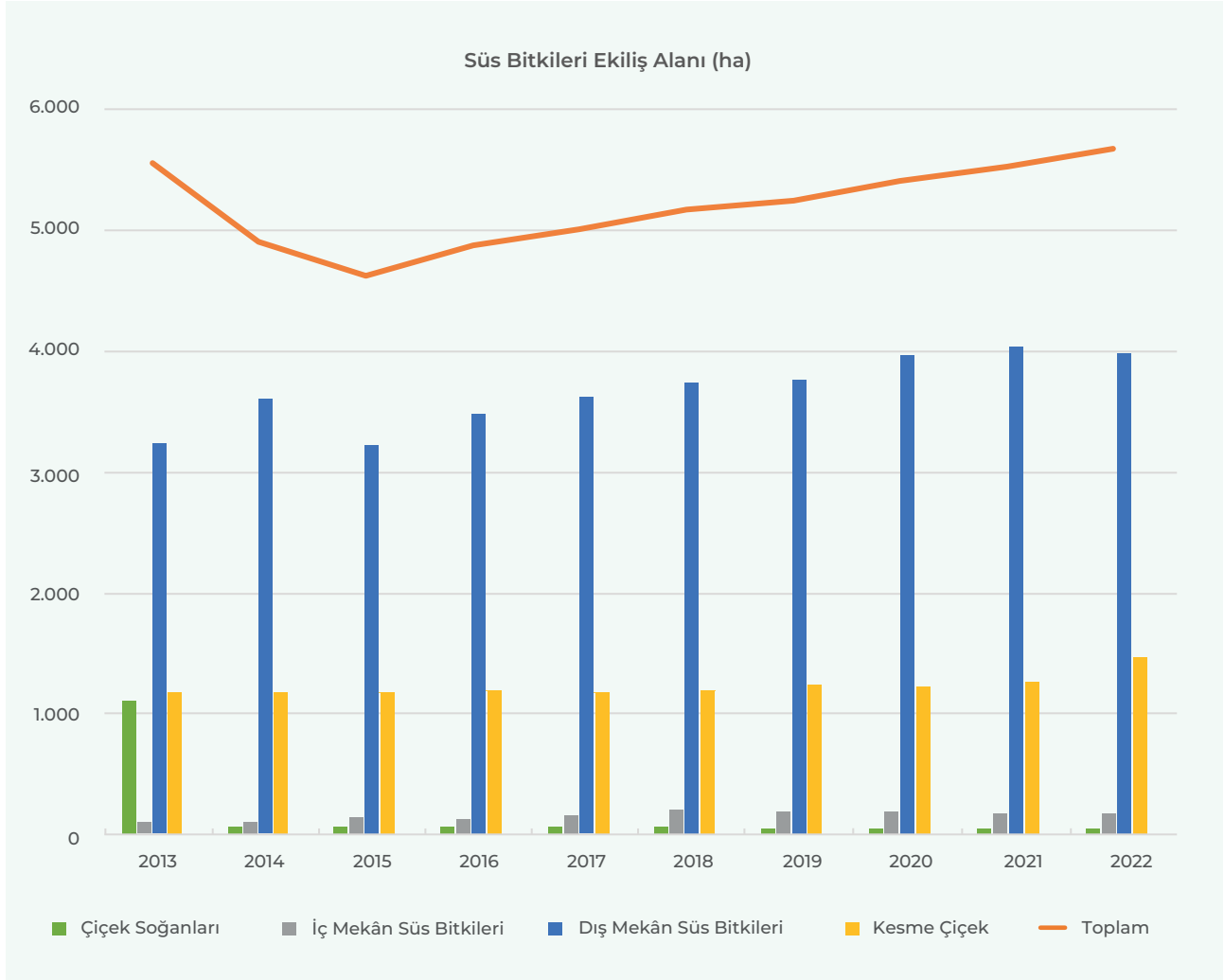

4.1. Türkiye'de Süs Bitkileri Üretimi

2022 yılı verilerine göre, ülkemizde süs bitkilerinin üretim alanı 5.687 hektardır. 2013-2022 döneminde süs bitkilerinin üretim alanı 2015 yılına kadar kademeli olarak daralarak 5.562 hektardan 4.620 hektara düşmüştür.

2015 yılından sonra başlayan artış ile süs bitkileri ekim alanı 2022 yılında 5.687 hektara ulaşmıştır (Şekil 3).

ŞEKİL 3. Türkiye'de süs bitkilerinin eki liş alanları

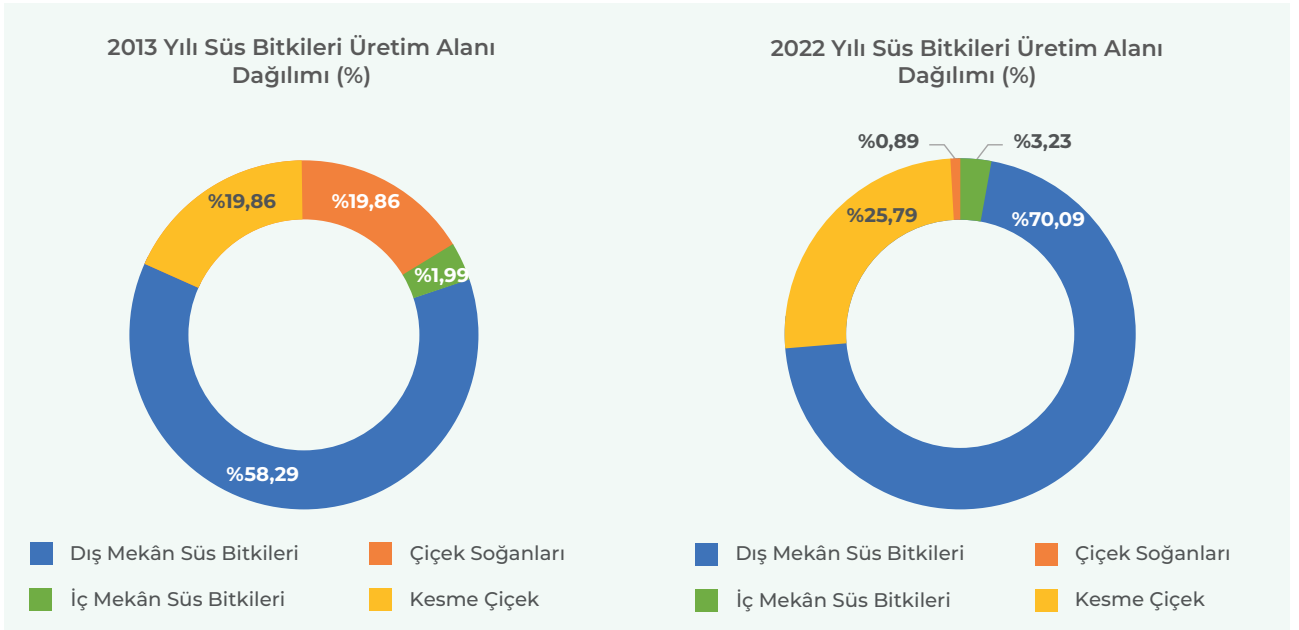

Kaynak: TÜİK, 2023

Aynı dönem içerisinde çiçek soğanlarının üretim alanının süs bitkilerinin üretim alanına oranı %19,9'dan %0,9'a düşerken, iç mekân süs bitkilerinin oranı %2'den %3,2'ye, dış mekân süs bitkilerinin oranı %58,3'ten %70,1'e, kesme çiçek oranı ise %20'den %25,8'e yükselmiştir. Ürün gruplarının güncel dağılımında dış mekân süs bitkileri oldukça yüksek bir farkla ilk sırada yer almaktadır. Bu durum, dünya

ticaret verilerinde dış mekân süs bitkilerini de kapsayan 0602 GTİP kodlu canlı bitkiler grubunda da görülmektedir. Öte yandan dünya ticaret verilerine göre kesme çiçek grubunun dış ticaret hacmi, dış mekân süs bitkilerinin ticaret hacmine oldukça yakınken ülkemizde bu iki grup arasında oldukça büyük bir fark bulunmaktadır (Şekil 4).

ŞEKİL 4. Türkiye'de süs bitkileri üretim alanlarının değişimi

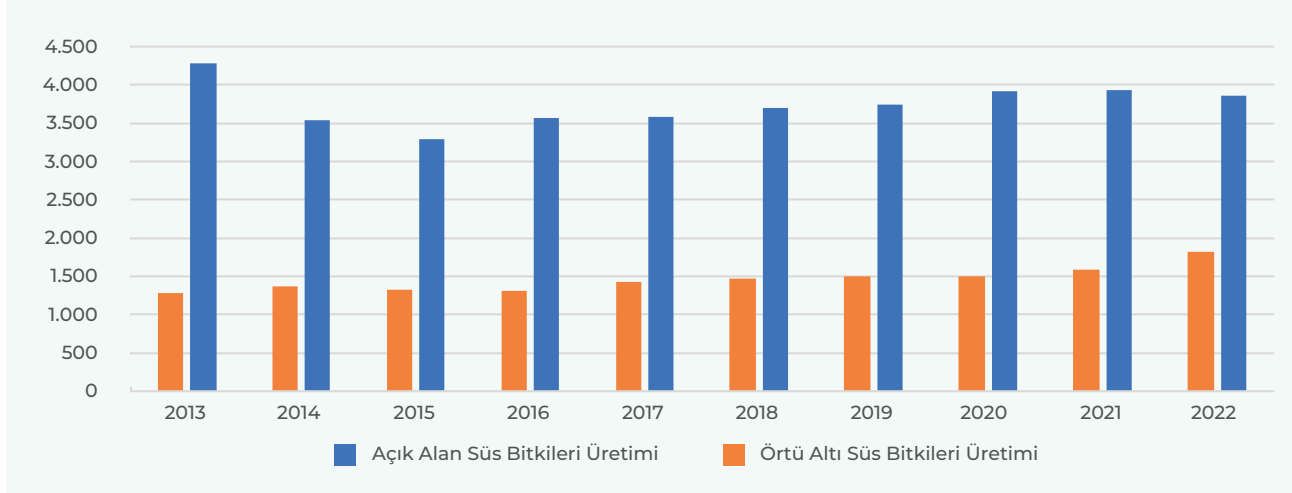
Kaynak: TÜİK, 2023

Süs bitkilerinin bir kısmı, alçak tünel, yüksek tünel, cam ve plastik seralardan oluşan örtü altı üretim alanlarında yetiştirilmektedir. Tesislerin açık veya kapalı olmasına göre üretim alanlarının yıllara göre değişimi Şekil 5'te gösterilmiştir.

2013-2022 yılları arasında süs bitkilerinin üretim alanları neredeyse aynı kalırken açık alan üretim alanları azalmış, örtü altı üretim alanları artmıştır.

ŞEKİL 5. Üretim tesislerinin açık veya kapalı olmasına göre üretim alanlarının dağılımı

Kaynak: TÜİK, 2023

2022 yılında Türkiye'de toplam 2.079.960.670 adet süs bitkisi üretilmiştir. Bu rakam 2013 yılı üretim miktarının yaklaşık %44 fazlasıdır (Tablo 6). Üretim alanının aynı kalmasına rağmen gerçekleşen bu artışın üretim şekline veya ürün türüne kaynaklandığı

düşünülmektedir. Ürün grupları açısından bakıldığında ise çiçek soğanı üretiminin %119,8, iç mekân süs bitkileri üretiminin %23,4, dış mekân süs bitkileri üretiminin %54,4, kesme çiçek üretiminin ise %38,9 arttığı görülmektedir.

TABLO 6. Süs bitkisi ürün gruplarının üretim miktarlarının değişimi

Yıllar	Çiçek Soğanı (bin adet)	İç Mekân Süs Bitkileri (bin adet)	Dış Mekân Süs Bitkileri (bin adet)	Kesme Çiçek (bin adet)	Toplam (bin adet)	Toplam Üretimde 2013 Yılına Göre Artış (%)
2013	33.012	36.094	348.426	1.025.983	1.443.516	0,00
2014	30.060	41.449	456.027	1.025.490	1.553.025	7,59
2015	27.200	40.811	451.143	1.036.147	1.555.301	7,74
2016	25.337	38.151	409.240	1.041.173	1.513.901	4,88
2017	21.834	56.050	490.559	1.050.585	1.619.028	12,16
2018	88.657	60.150	507.183	1.055.784	1.711.774	18,58
2019	62.537	51.669	510.558	1.093.334	1.718.098	19,02
2020	71.416	48.459	529.110	1.012.465	1.661.449	15,10
2021	71.703	53.996	519.371	1.064.983	1.710.054	18,46
2022	72.546	44.530	537.963	1.424.921	2.079.961	44,09

Kaynak: TÜİK, 2023

4.2. Türkiye'de Dış Mekân Süs Bitkileri Üretimi

Türkiye'de dış mekân süs bitkilerinin üretim alanı ve üretim miktarının illere göre dağılımında İzmir sırasıyla %31,9 ve %38,8 oranlarıyla ilk sırada yer almaktadır (Tablo 7). Üretim alanı büyüklüğüne göre ilk beş içerisinde yer alan diğer illeri, İzmir'in aksine, üretim miktarı açısından farklı sıralarda yer almaktadır. Bu durumun üretilen bitkilerin türünden ve coğrafi

koşulların üretime uygunluğundan kaynaklandığı düşünülmektedir. 2022 yılı verilerine göre Türkiye'de toplam 32 ilde dış mekân süs bitkileri üretimi gerçekleştirilmektedir. Daha önceki yıllarda Bartın, Bolu, Kayseri, Kırklareli ve Kütahya'da da dış mekân süs bitkileri üretilmekteyken bu illerdeki üretim farklı dönemlerde sona ermiştir.

TABLO 7. Dış mekân süs bitkilerinin 2022 yılında illere göre dağılımı

İller	Üretim Alanı (m ²)	Üretim Alanı Oranı (%)	İller	Ürün Miktarı (adet)	Ürün Miktarı Oranı (%)
İzmir	12.699.000	31,86	İzmir	208.432.705	38,74
Sakarya	10.013.300	25,12	Yalova	113.547.267	21,11
Bursa	4.755.833	11,93	Ankara	50.462.000	9,38
Yalova	3.494.874	8,77	Sakarya	37.586.500	6,99
Edirne	1.600.000	4,01	Adana	20.529.500	3,82
Antalya	1.535.450	3,85	Antalya	17.390.000	3,23
Manisa	903.000	2,27	İstanbul	16.772.630	3,12
Adana	612.000	1,54	Bursa	14.569.483	2,71
Düzce	583.000	1,46	Manisa	11.871.500	2,21
Kocaeli	539.000	1,35	Eskişehir	10.098.000	1,88
Mersin	470.200	1,18	Mersin	10.053.400	1,87
Konya	432.000	1,08	Hatay	7.300.000	1,36
Ankara	311.500	0,78	Kocaeli	5.690.000	1,06
Muğla	285.043	0,72	Konya	4.706.550	0,87
Aydın	263.490	0,66	Samsun	1.615.580	0,3
Balıkesir	191.470	0,48	Edirne	1.600.000	0,3
İstanbul	171.324	0,43	Aydın	1.251.646	0,23
Samsun	167.420	0,42	Muğla	813.410	0,15
Hatay	165.000	0,41	Balıkesir	637.250	0,12
Elazığ	152.000	0,38	Düzce	624.070	0,12
Tokat	121.900	0,31	Elazığ	582.840	0,11

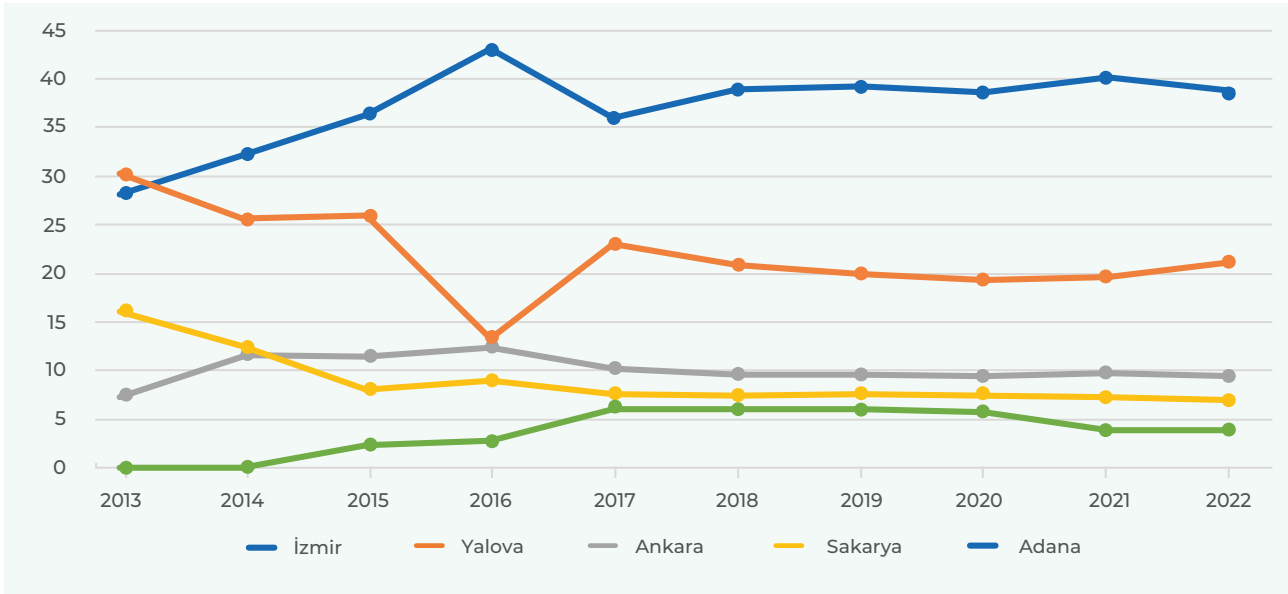
İller	Üretim Alanı (m ²)	Üretim Alanı Oranı (%)	İller	Ürün Miktarı (adet)	Ürün Miktarı Oranı (%)
Denizli	115.796	0,29	Tokat	508.505	0,09
Eskişehir	83.830	0,21	Denizli	480.527	0,09
Tekirdağ	54.000	0,14	Erzurum	471.000	0,09
Malatya	50.000	0,13	Malatya	160.000	0,03
Rize	48.075	0,12	Rize	83.394	0,02
Erzurum	17.000	0,04	Tekirdağ	53.500	0,01
Kahramanmaraş	13.980	0,04	Kahramanmaraş	28.300	0,01
Giresun	2.200	0,01	Giresun	20.000	0
Osmaniye	2.000	0,01	Osmaniye	15.000	0
Kastamonu	1.500	0	Kastamonu	5.000	0
Zonguldak	200	0	Zonguldak	3.100	0

Kaynak: TÜİK, 2023

2022 yılında dış mekân süs bitkileri üretiminde öne çıkan beş ilin 2013-2022 yılları arasında üretimdeki toplam payları Şekil 6'da gösterilmiştir. 2013 yılında ilk sırada yer alan Yalova'nın üretim oranı, 2016 yılına kadar dalgalı bir seyirle azalmış, bu dönemden sonra bir miktar artış göstererek sabit kalmıştır. 2014

yılından itibaren ilk sırada yer alan İzmir'in üretimi ise Yalova'nın aksine 2016 yılına kadar hızla artmış, Yalova'nın üretiminin artış gösterdiği dönemde benzer düzeyde azalarak sabit kalmıştır. 2013 yılından itibaren öne çıkan ilk 5 ilde, toplam üretimin yaklaşık %80'i yapılmaktadır.

ŞEKİL 6. Öne çıkan illerde dış mekân süs bitkileri üretim oranları

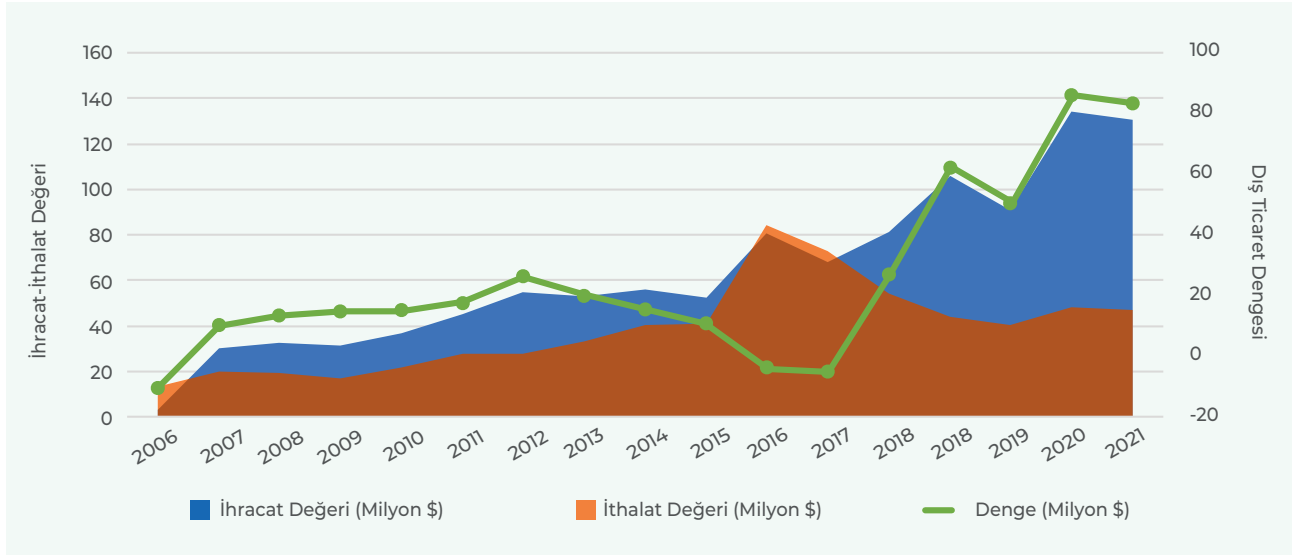
Kaynak: TÜİK, 2023

4.3. Türkiye’de Süs Bitkilerinin Dış Ticareti

Süs bitkilerinin dış ticaretine ilişkin verilere göre, Türkiye’de 2017 yılına kadar ithalat değerinin ihracat değerinin üzerinde olduğu, 2018 yılından itibaren ise bu ürün grubunda dış ticaret fazlası meydana geldiği görülmektedir. 2018 yılında yaklaşık 27 milyon dolar olan dış ticaret fazlası, 2022 yılında 83,4 milyon dolar değerine ulaşmıştır.

2022 yılında Türkiye’nin en fazla ihracat yaptığı üç ülke %34,7, %9 ve %6,6’lık ihracat paylarıyla Hollanda, Almanya ve Azerbaycan olmuştur. İthalatta öne çıkan ülkeler ise Hollanda, İtalya ve Fransa’dır. Bu ülkelerin de toplam ithalat değerindeki payı, sırasıyla %45,7, %17,3 ve %7,2’dir.

ŞEKİL 7. Türkiye süs bitkilerinin dış ticaret verileri

Kaynak: GBS, 2024

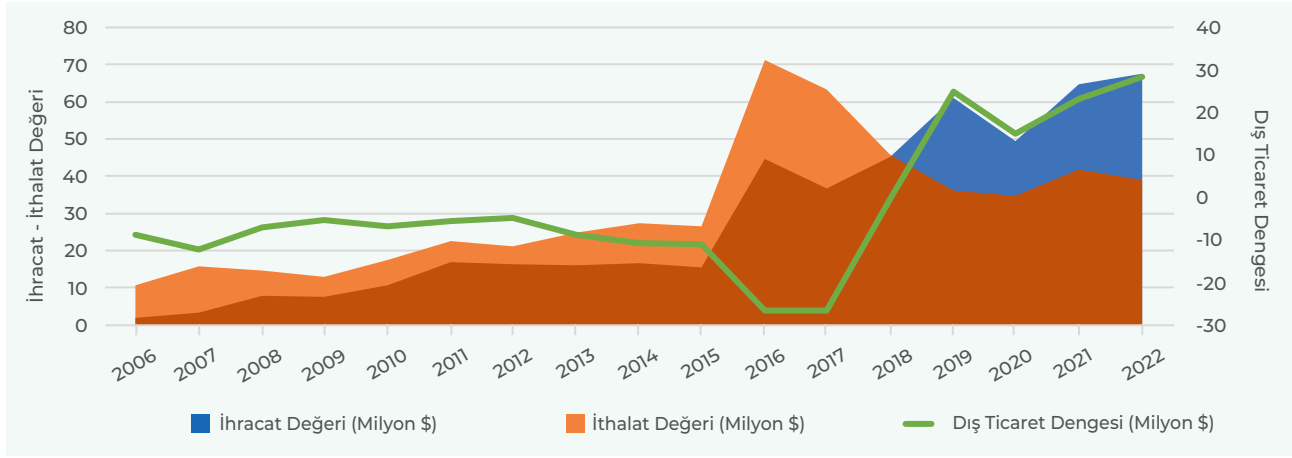
Taflan Çiğ Bitkisi

4.4. Türkiye'de Canlı Bitkilerin Dış Ticareti

Türkiye'de dış mekân ve iç mekân süs bitkilerini kapsayan canlı bitkilerin ithalat değeri, 2018 yılına kadar ihracat değerinin üzerinde seyretmiştir.

2019 yılında ilk defa ihracat değeri ithalat değerini geçmiş, 2022 yılında da 28,5 milyon dolara ulaşan bir dış ticaret fazlası oluşmuştur (Şekil 8).

ŞEKİL 8. Türkiye'de canlı bitkilerin dış ticareti

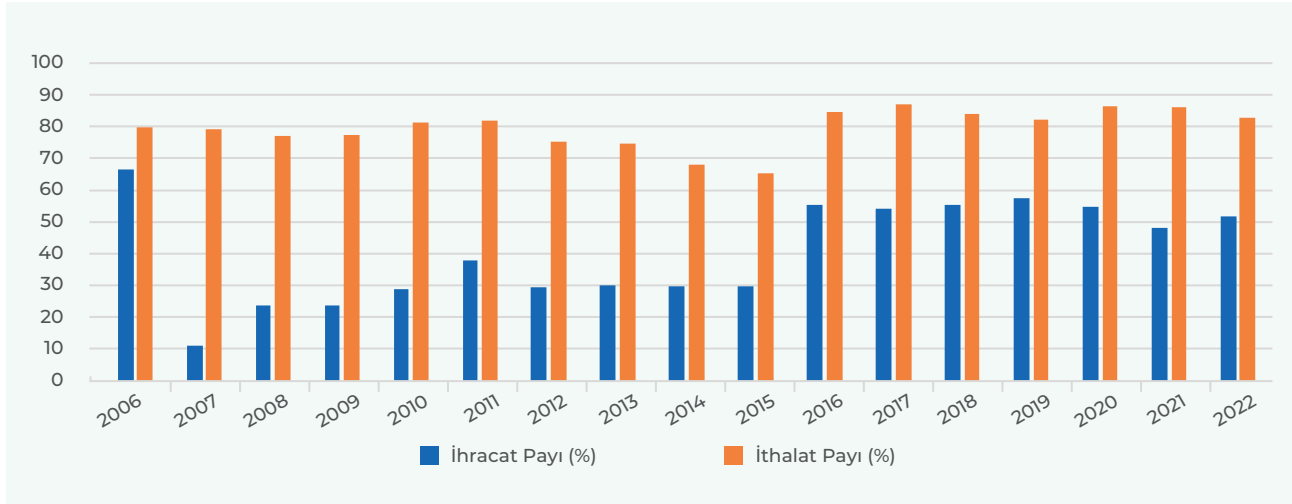

Kaynak: GBS, 2024

Türkiye'nin süs bitkileri toplam ithalat değeri içerisinde, canlı bitkilerin payı %65 ila %86 arasında değişmektedir. Canlı bitkiler, dış ticaret fazlası vermesine rağmen ithal edilen ürünlerin de büyük bir kısmına karşılık gelmektedir. Canlı bitkilerin Türkiye toplam

süs bitkileri ihracatındaki payı 2015 yılında yaklaşık %30'ken, 2022 yılında %51,2'ye ulaşmıştır (Şekil 9). Canlı bitkilerin ihracat payı, diğer üç grup süs bitkisinin ihracat paylarının toplamının üzerindedir.

ŞEKİL 9. Canlı bitkilerin Türkiye'nin toplam süs bitkileri ithalat ve ihracatındaki payı

Kaynak: GBS, 2024

BÖLÜM 5.

İzmir'de

Süs Bitkileri Sektörü

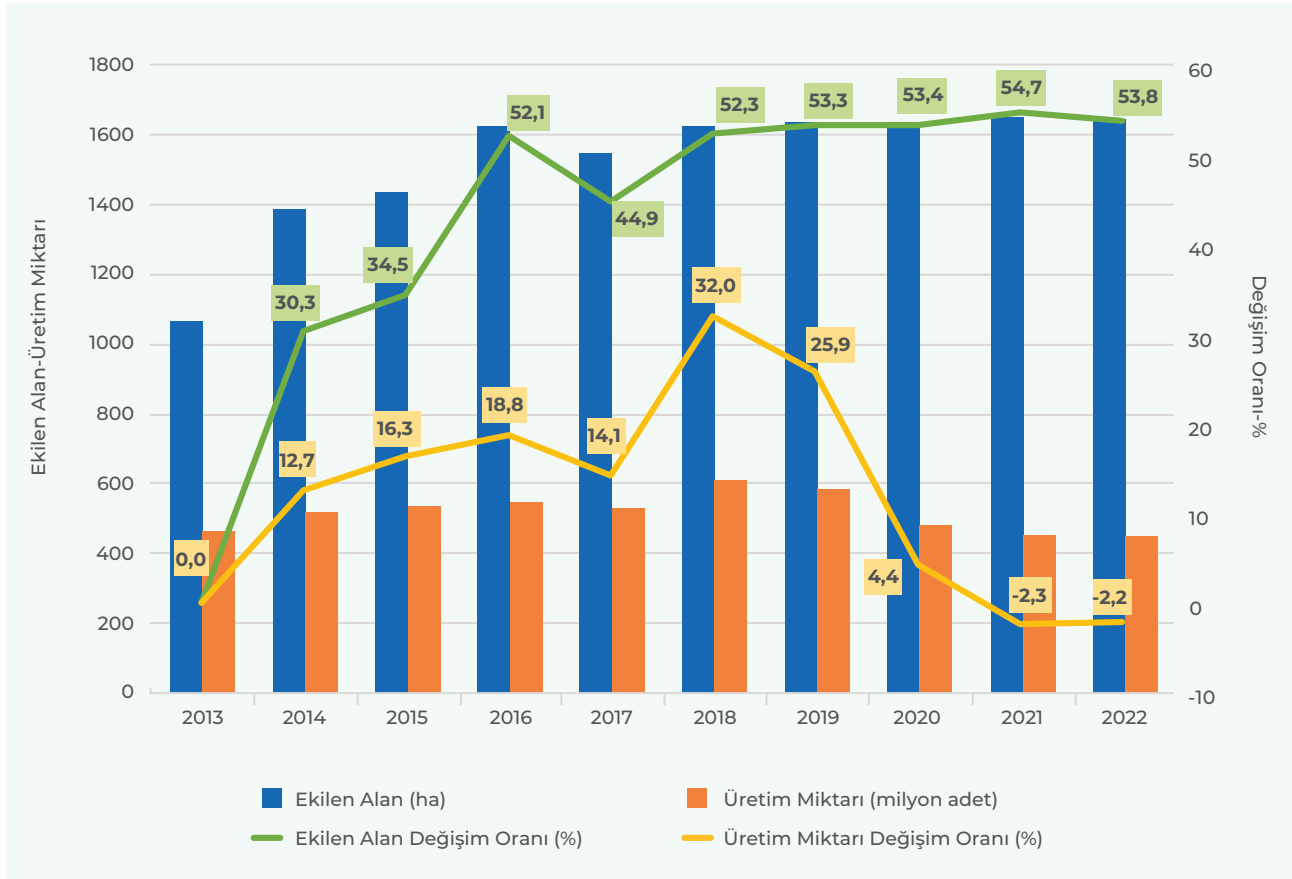

5.1. İzmir'de Süs Bitkilerinin Üretimi

İzmir bölgesinde üretilen süs bitkisi türleri, ağırlıklı olarak çalı grupları, ağaç grupları, sarılıcılar, tırmanıcılar, yer örtücüler, mevsimlik çiçekler, kesme çiçek, iç mekân süs bitkileri ve çiçek soğanlarıdır. Süs bitkileri ürün deseni ilçeler arasında farklılık göstermekle birlikte, iklim koşulları nedeniyle çalı ve ağaç grupları bölgenin tamamında üretilebilir (SÜSBİR, 2019). 2022 yılı TÜİK verilerine göre İzmir'de süs bitkilerinin

üretildiği toplam alan 1.641 ha, üretim miktarı ise 451.000.703 adettir. İzmir'de toplam üretim alanı 2013-2022 arasında %53,8 oranında artarken, üretim miktarı %2,2 oranında azalmıştır (Şekil 10). Üretim alanı artmasına rağmen miktarın azalmasının sebeplerinin anlaşılabilmesi için, ürün gruplarındaki değişimler incelenmelidir.

ŞEKİL 10. İzmir'de süs bitkilerinin üretim alanı ve üretim miktarı

Kaynak: TÜİK, 2023

İzmir'de son on yılda, kesme çiçek üretilen alanlar %20,2, çiçek soğanı üretilen alanlar %76,5, iç mekân süs bitkileri üretilen alanlar ise %11,5 oranında azalmıştır. Dış mekân süs bitkilerinin üretim alanı ise diğer süs bitkileri gruplarının aksine %110,8 düzeyinde artmıştır (Tablo 8). 2022 yılı verilerine göre kesme çiçek, çiçek soğanı, iç ve dış mekân süs bitkilerinin

m² başına üretimleri sırasıyla 60, 2, 3100, 5 adet ve 16 adettir. İzmir'de süs bitkilerinin üretim alanının genişlemesi dış mekân süs bitkilerinin üretiminden dolaydır. Bu grubun birim alandaki üretim miktarı, kesme çiçek ve çiçek soğanından düşük olduğu için İzmir'de süs bitkilerinin üretim miktarının azalmış olduğu söylenebilir.

TABLO 8. İzmir'de süs bitkileri alt gruplarının üretim alanlarının ve miktarlarının değişimi

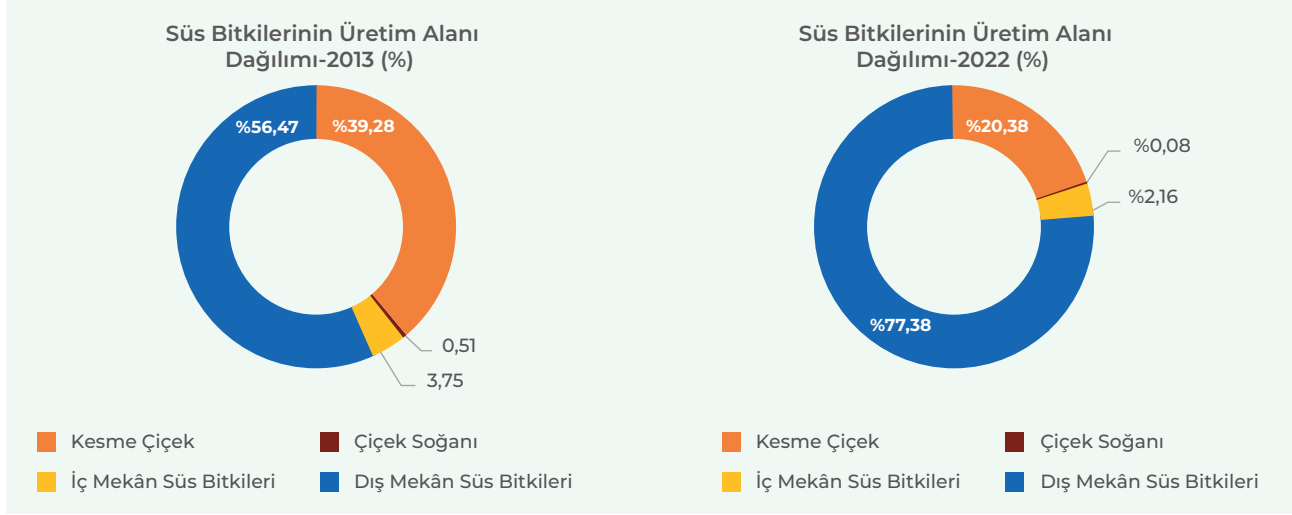
	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Kesme Çiçek Üretim Alanı Değişimi(%)	-	4,7	17,9	17,8	-0,8	-1,6	-1,5	-12,6	-19,9	-20,2
Kesme Çiçek Üretim Miktarı Değişimi (%)	-	2,8	7,2	6,9	0,4	-1	-1	-31,3	-41,5	-41,3
Kesme Çiçek Verimi (adet/m²)	81,9	80,4	74,4	74,3	82,8	82,4	82,3	64,3	59,8	60,2
Çiçek Soğanı Üretim Alanı Değişimi(%)	-	0	-98,5	-98,5	-98	-58,6	-76,5	-76,5	-76,5	-76,5
Çiçek Soğanı Üretim Miktarı Değişimi (%)	-	0,2	-67,1	-67,1	-56,9	778,5	398	398	398	398
Çiçek Soğanı Verimi (adet/m²)	146	147	3.100	3.100	3.100	3.100	3.100	3.100	3.100	3.100
İç Mekân Süs Bitkileri Üretim Alanı Değişimi(%)	-	-0,3	-12,2	-12,6	-12,6	-11,1	-10,8	-11	-11,5	-11,5
İç Mekân Süs Bitkileri Üretim Miktarı Değişimi (%)	-	0,2	-85,4	-85,5	-85,5	-84,9	-84,8	-85	-85	-85
İç Mekân Süs Bitkileri Verimi (adet/m²)	30,9	31	5,1	5,1	5,1	5,3	5,3	5,2	5,2	5,2
Dış Mekân Süs Bitkileri Üretim Alanı Değişimi (%)	-	50,3	50,3	81,6	81,7	95	96,8	104,7	112,2	110,8
Dış Mekân Süs Bitkileri Üretim Miktarı Değişimi (%)	-	49,8	67,6	80,4	80,6	101,8	104,4	108,8	113,1	113,1
Dış Mekân Süs Bitkileri Verimi (adet/m²)	16,2	16,2	18,1	16,1	16,1	16,8	16,9	16,6	16,3	16,4

Kaynak: TÜİK, 2023

İzmir'de süs bitkilerinin dört alt grubunun toplam üretim alanı içerisindeki oranlarının değişimi Şekil 11'de gösterilmiştir. 2013 yılında İzmir'de, dış mekân süs bitkilerinin üretildiği alan, toplam üretim alanının yarısından fazlasına karşılık gelirken 2022

yılında %77,4 oranına ulaşmış ve diğer süs bitkisi gruplarını geride bırakmıştır. Öte yandan kesme çiçek üretimi, %39,3'ten %20,3 oranına düşmüş olup bu durum, dünya ticaretindeki mevcut eğilimlerden kaynaklanmaktadır.

ŞEKİL 11. İzmir'de süs bitkilerinin üretim alanlarının dağılımı

Kaynak: TÜİK, 2023

İzmir'de dış mekân süs bitkilerinin üretildiği alanların ve üretim miktarlarının bütün süs bitkilerinin üretim alanına ve miktarına oranı, Şekil 12'de gösterilmiştir. Dış mekân süs bitkileri, 2014 yılından itibaren süs

bitkilerinin üretildiği toplam alanın yaklaşık %70'ini oluşturmuştur. Üretim miktarı açısından bakıldığında bu oranın %25 ila 30 arasında değiştiği görülmektedir.

ŞEKİL 12. Dış mekân süs bitkileri üretim alanlarının ve miktarlarının toplam süs bitkileri içerisindeki payı

Kaynak: TÜİK; 2023

2022 yılı verilerine göre İzmir'deki 15 ilçede, süs bitkileri üretilmektedir. Menemen'de 2015, Aliğa'da ise 2017 yılında üretim sona ermiştir. Üretim alanlarının büyüklüğü bakımından 2014 yılından itibaren Bayındır, Ödemiş ve Menderes ilk üçteki ilçelerdir. 2013-2022 yılları arasında Ödemiş ve Menderes'in toplam üretim alanlarındaki payı sürekli azalırken Bayındır'ın üretim alanı oranı -iki yıllık bir düşüş hariç- sürekli artmıştır (Tablo 9).

İzmir'de ilçelerin üretim miktarlarına bakıldığında, 2020 yılından itibaren üretimde öne çıkan üç ilçe -üretim alanı dağılımına paralel olarak-, Bayındır, Menderes ve Ödemiş olmuştur. Farklı olarak, üretim miktarı sıralamasında Menderes ilçesi Ödemiş ilçesinden önce gelmiştir.

TABLO 9. İzmir'de süs bitkilerinin üretim alanlarının ilçelere göre dağılımı (%)

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
ALİAĞA	0,08	0,06	0,06	0,05	0,02	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
BALÇOVA	6,29	4,83	4,68	4,14	4,34	3,95	3,93	1,72	1,73	1,74
BAYINDIR	33,18	25,47	24,67	33,23	34,88	37,47	37,91	37,89	39,38	39,61
BORNOVA	0,04	0,03	0,03	0,03	0,01	0,14	0,08	0,08	0,08	0,08
GÜZELBAHÇE	1,96	1,51	1,46	1,29	1,35	1,29	1,28	1,28	0,34	0,34
KARABURUN	2,95	2,99	2,90	2,56	2,69	2,56	2,54	2,54	1,85	1,86
KEMALPAŞA	1,22	0,94	0,91	0,80	0,84	0,80	0,79	0,79	0,85	0,24
KİRAZ	3,60	2,77	6,11	5,40	1,55	1,47	1,47	1,01	1,00	0,87
MENDERES	14,55	11,81	11,86	10,49	10,45	9,94	9,88	9,87	9,79	9,84
MENEMEN	0,53	0,40	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
NARLIDERE	0,51	0,39	0,38	0,33	0,05	0,05	0,06	0,03	0,01	0,03
ÖDEMİŞ	6,13	26,65	25,85	22,86	24,05	22,88	22,74	22,72	22,53	22,66
SEFERİHİSAR	3,15	2,46	2,39	2,11	2,22	2,11	2,10	2,10	1,70	1,67
SELÇUK	3,75	2,88	2,79	2,46	2,59	2,46	2,45	2,44	3,64	3,66
TİRE	3,48	2,67	2,59	2,29	2,40	2,28	2,27	5,71	5,42	5,64
TORBALI	5,40	4,01	3,53	3,30	3,46	3,94	3,91	3,61	3,56	3,58
URLA	13,18	10,12	9,80	8,66	9,10	8,65	8,60	8,21	8,14	8,19

TABLO 10. İzmir'de süs bitkilerinin üretim miktarının ilçelere göre dağılımı (%)

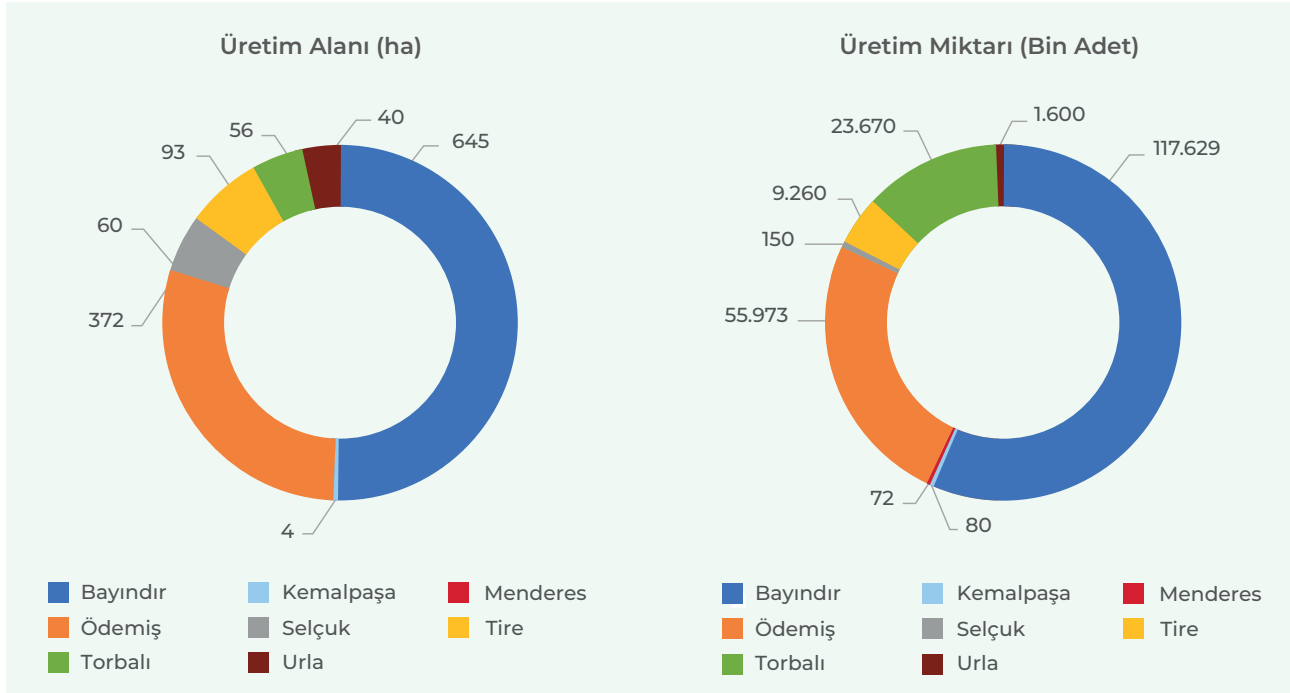
	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
ALİAĞA	0,23	0,21	0,20	0,20	0,07	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
BALÇOVA	17,35	15,39	14,92	14,61	15,21	12,49	13,08	2,06	2,25	2,00
BAYINDIR	16,13	14,31	15,61	17,28	17,98	18,32	19,63	23,69	26,31	26,27
BORNOVA	0,64	0,57	0,55	0,54	0,65	11,41	6,78	8,18	8,74	8,73
GÜZELBAHÇE	7,36	6,50	6,30	6,17	6,42	5,55	5,82	7,03	2,02	2,02
KARABURUN	2,36	2,76	2,68	2,55	2,65	2,29	2,40	2,90	2,29	2,28
KEMALPAŞA	0,05	0,05	0,05	0,05	0,05	0,04	0,04	0,05	0,06	0,02
KİRAZ	1,80	1,38	2,90	2,84	0,73	0,63	0,66	0,52	0,56	0,56
MENDERES	19,40	18,34	19,03	18,63	18,74	16,21	16,99	20,50	21,23	21,21
MENEMEN	1,22	1,08	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
NARLIDERE	1,50	1,37	1,33	1,30	0,18	0,16	0,09	0,07	0,03	0,07
ÖDEMİŞ	1,42	10,69	10,38	10,20	10,63	9,20	9,64	11,63	12,43	12,41
SEFERİHİSAR	7,35	6,75	6,55	6,41	6,67	5,77	6,05	6,71	6,37	6,67
SELÇUK	0,02	0,06	0,02	0,02	0,02	0,01	0,01	0,01	0,03	0,03
TİRE	0,80	0,71	0,69	0,68	0,70	0,61	0,64	1,94	1,99	2,05
TORBALI	5,46	4,77	4,21	4,27	4,44	4,47	4,73	4,98	5,31	5,31
URLA	16,93	15,05	14,57	14,26	14,84	12,83	13,45	9,72	10,38	10,37

5.2. İzmir'de Dış Mekân Süs Bitkilerinin Üretimi

İzmir'de en çok üretilen dış mekân süs bitkisi türü ağaç ve ağaççıklardır. Alt türlere inildiğinde ağaç ve ağaççık türünde limon selvi, karaçam, çınar ve akçaağaç; çalı türünde leylandi, alev, pitos ve ardıcın; mevsimlik çiçek olarak da kadife ve menekşenin yetiştirildiği görülmektedir (SÜSBİR, 2019). 2022 yılı verilerine göre İzmir'de Bayındır, Kemalpaşa, Menderes, Ödemiş, Selçuk, Tire, Torbalı ve Urla ilçelerinde 1.269,9

ha alanda, toplam 208 milyon adet dış mekân süs bitkisi üretilmiştir. 2015 yılında Menemen'de, 2020 yılında Balçova'da, 2022 yılında da Seferihisar'da dış mekân süs bitkileri üretimi sona ermiştir. Süs bitkilerinin üretildiği toplam alanının %70,1'ini, üretim miktarının da %58,3'ünü oluşturan dış mekân süs bitkilerinin 2022 yılındaki üretim alanı ve miktarının ilçeler bazındaki dağılımı Şekil 13'te sunulmuştur.

ŞEKİL 13. Dış mekân süs bitkilerinin 2022 yılındaki üretim alanlarının ve miktarlarının ilçelere göre dağılımı

Kaynak: TÜİK, 2023

Diş mekân süs bitkilerinin **üretim alanlarının** ilçelere göre dağılımı Tablo 11'de yer almaktadır. 2013-2022 yılları arasında üretim alanının en fazla olduğu ilçe Bayındır olup Ödemiş ikinci sırada yer almaktadır. Aynı dönemde Bayındır'ın üretim alanı %57,3'ten %50,1'e düşerken ikinci sıradaki yerini koruyan Ödemiş'in üretim alanı %10,9'dan %29,3'e yükselmiştir.

Bayındır ve Ödemiş'in üretim alanlarının toplamı %68,2 oranından %80,1 oranına ulaşmış olup bu iki ilçe, İzmir'de diş mekân süs bitkileri üretiminde diğer ilçelere kıyasla oldukça yüksek bir paya sahiptir. 2019 yılına kadar üçüncü sırada yer alan Torbalı ise 2020 yılından itibaren yerini Tire'ye bırakmıştır.

TABLO 11. Diş mekân süs bitkilerinin üretim alanlarının ilçelere göre dağılımı

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
BALÇOVA	1,00	0,66	0,66	0,55	0,55	0,51	0,51	-	-	-
BAYINDIR	57,27	38,09	38,58	48,86	48,82	51,41	51,88	49,87	50,46	50,79
KEMALPAŞA	2,16	1,44	1,44	1,19	1,19	1,11	1,10	1,05	1,10	0,31
MENDERES	0,05	0,03	0,03	0,03	0,03	0,03	0,03	0,02	0,02	0,02
MENEMEN	0,05	0,03	-	-	-	-	-	-	-	-
ÖDEMİŞ	10,86	40,90	40,96	33,91	33,96	31,64	31,36	30,15	29,09	29,28
SEFERİHİSAR	0,55	0,36	0,36	0,30	0,30	0,28	0,28	0,27	0,12	-
SELÇUK	6,64	4,42	4,42	3,66	3,65	3,40	3,37	3,24	4,69	4,72
TİRE	6,16	4,10	4,10	3,39	3,39	3,16	3,13	7,58	7,00	7,29
TORBALI	8,63	5,55	5,02	4,46	4,46	5,06	4,98	4,57	4,40	4,43
URLA	6,64	4,42	4,42	3,66	3,65	3,40	3,37	3,24	3,13	3,15

Diş mekân süs bitkilerinin **üretim miktarlarının** ilçelere göre dağılımında, üretim alanlarına paralel olarak öne çıkan iki ilçe Bayındır ve Ödemiş'tir (Tablo 12). Bu ilçelerin toplam üretim miktarları, İzmir'in 2022 yılı üretiminin %83,3'üne karşılık gelmektedir. 2013-2022 arasında Bayındır'ın üretim miktarı azalmış, Ödemiş ilçesinin üretim miktarı ise artmıştır. Tire, 2020 yılında

üretim alanlarının büyüklüğü açısından ilk üç ilçe arasına girmiş olsa da üretim miktarı bakımından ilk üç içerisinde yer alamamıştır. Bu durum, yeni kurulan üretim tesislerindeki ürünlerin satış aşamasına gelmemesiyle ve verim düzeyiyle ilişkilendirilmekte ve önümüzdeki yıllarda üretim alanlarındaki artışın ürün miktarına da yansıtacağı düşünülmektedir.

TABLO 12. Diş mekân süs bitkilerinin üretim miktarlarının ilçelere göre dağılımı

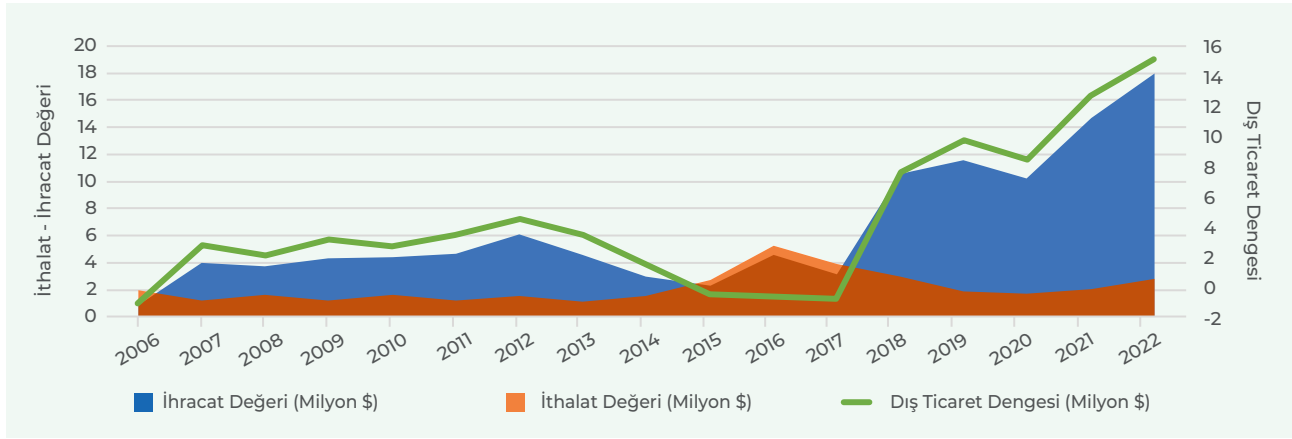
	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
BALÇOVA	0,40	0,27	0,24	0,22	0,22	0,18	0,18	-	-	-
BAYINDIR	64,43	43,00	50,57	53,17	53,14	56,02	56,58	55,38	56,42	56,43
KEMALPAŞA	0,25	0,18	0,16	0,15	0,15	0,13	0,13	0,13	0,13	0,04
MENDERES	0,07	0,05	0,04	0,04	0,04	0,04	0,04	0,04	0,03	0,03
MENEMEN	0,31	0,20	-	-	-	-	-	-	-	-
ÖDEMİŞ	6,69	37,91	33,93	31,65	31,69	28,34	27,99	27,40	26,85	26,85
SEFERİHİSAR	0,17	0,11	0,10	0,09	0,09	0,08	0,08	0,08	0,08	-
SELÇUK	0,10	0,22	0,06	0,06	0,06	0,03	0,03	0,03	0,07	0,07
TİRE	3,79	2,53	2,26	2,10	2,10	1,88	1,86	4,58	4,29	4,44
TORBALI	22,15	14,44	11,66	11,61	11,60	12,48	12,32	11,59	11,35	11,36
URLA	1,64	1,09	0,98	0,91	0,91	0,81	0,80	0,78	0,77	0,77

5.3. İzmir'de Süs Bitkilerinin Dış Ticareti

İzmir'de süs bitkilerinin dış ticareti, 2015-2017 yılları arasında bir miktar açık vermiş, bu dönemden sonra ise artan miktarlarda ticaret fazlası oluşturmuştur. 2018 yılında 7,6 milyon dolar olan dış ticaret fazlası, 2022 yılında 15,2 milyon dolara ulaşmıştır. Bu

dönemde ihracat tutarı, 18 milyon dolar değerindedir (Şekil 14). İzmir'de son 5 yılda ihraç edilen ürünlerin başında manolya, ladin, mavi servi ve lavanta gelmektedir (SÜSBİR, 2019).

ŞEKİL 14. İzmir'de süs bitkilerinin dış ticaret verileri

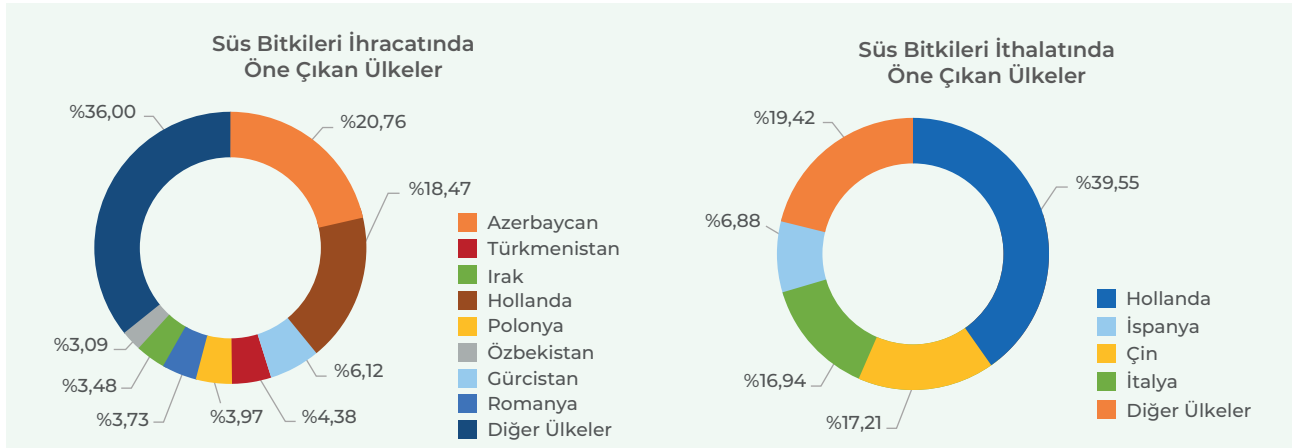

Kaynak: GBS, 2024

2022 yılında, 75 girişim tarafından İzmir'den 69 ülkeye süs bitkileri ihracatı, 45 ülkeden de İzmir'e süs bitkileri ithalatı yapılmıştır. İhracatta öne çıkan ilk üç ülkeden Azerbaycan'a 3,7 milyar dolar, Hollanda'ya 3,3 milyar dolar ve Gürcistan'a da 1,1 milyar dolar ihracat yapılmıştır. İthalatta öne çıkan Hollanda'dan 1,1 milyon

dolar, Çin'den 500 bin dolar ve İtalya'dan 470 bin dolar tutarında ithalat yapılmıştır (Şekil 15). Çalışma kapsamında gerçekleştirilen paydaş görüşmelerinde, ithal edilen ürünlerin ağırlıklı olarak **canlı ağaç** ve **dış mekân süs bitkisi tohumu** olduğu belirtilmiştir.

ŞEKİL 15. İzmir'in 2022 yılındaki süs bitkileri dış ticaretinde öne çıkan ülkeler

Kaynak: GBS, 2024

5.4. İzmir'de Dış Mekân Süs Bitkilerinin Dış Ticareti

Süs bitkilerinin dış ticaret değerlerine ilişkin veriler, dört basamaklı GTİP kodu altında yayımlanmaktadır. Canlı bitkiler olarak tanımlanan 0602 numaralı GTİP kodu, hem iç mekân hem de dış mekân süs bitkilerini içerdiğinden, iç ve dış mekân süs bitkilerinin dış ticaret verileri birbirinden ayırlanamamaktadır. İzmir'de canlı bitkilerin toplam üretim alanı ve toplam üretim miktarları içerisinde iç ve dış mekân süs bitkilerinin

oranları Tablo 13'te yer almaktadır. 2016 yılından itibaren dış mekân süs bitkilerinin üretim miktarının oranı %99'u aşmış, iç mekân süs bitkilerinin üretim oranı da %0,1'in altına düşmüştür. Bu kapsamda İzmir özelindeki canlı bitkilerin dış ticaret verilerinin, doğrudan dış mekân süs bitkilerinin dış ticaret verilerini yansıttığı kabul edilmiştir.

TABLO 13. İzmir'de canlı bitkiler içerisinde iç ve dış mekân süs bitkilerinin oranı

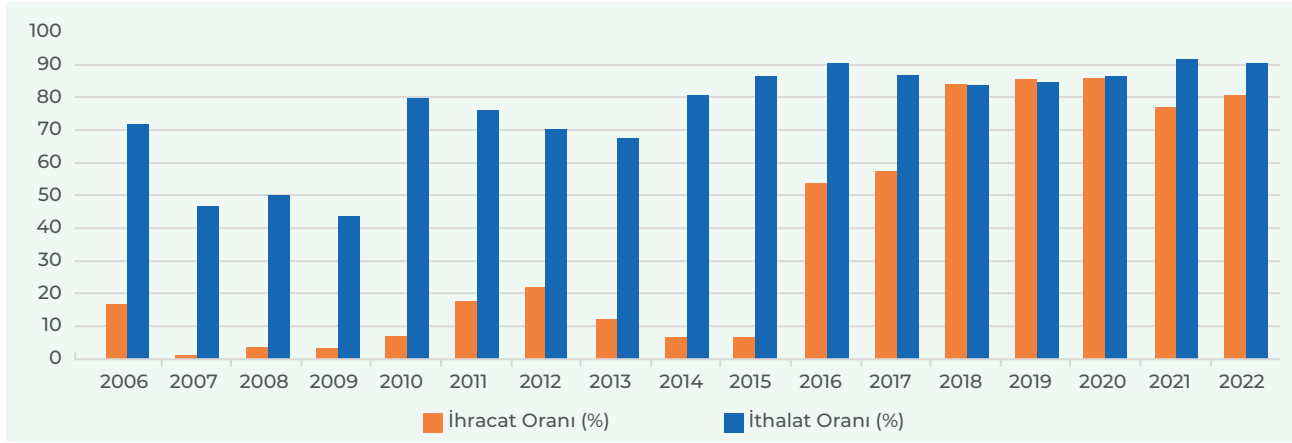
	İç Mekân - Alan Oranı (%)	Dış Mekân - Alan Oranı (%)	İç ve Dış Mekân-Alan Toplamı (da)	İç Mekân - Adet Oranı (%)	Dış Mekân Adet Oranı (%)	İç ve Dış Mekân - Toplam Üretim (Milyon Adet)
2013	6,23	93,77	6424,60	11,21	88,79	110,16
2014	4,22	95,78	9456,10	7,78	92,22	158,95
2015	3,73	96,27	9405,88	1,09	98,91	165,78
2016	3,10	96,90	11289,76	1,00	99,00	178,30
2017	3,09	96,91	11298,46	1,00	99,00	178,41
2018	2,94	97,06	12104,60	0,94	99,06	199,35
2019	2,92	97,08	12212,10	0,93	99,07	201,84
2020	2,81	97,19	12688,00	0,90	99,10	206,15
2021	2,69	97,31	13137,00	0,88	99,12	210,34
2022	2,71	97,29	13053,00	0,88	99,12	210,28

Kaynak: TÜİK, 2023

İzmir'in süs bitkileri dış ticareti, 2018 yılından itibaren dış ticaret fazlası vermeye başlamıştır. Dış mekân süs bitkilerinin ithalat ve ihracat dengesindeki rolünün anlaşılabilmesi için bu ürün grubunun dış ticaretteki payı, aşağıdaki grafikte gösterilmiştir (Şekil 16). Dış mekân süs bitkilerinin ihracattaki payı, 2016 yılında %50'nin üzerine çıkmış ve 2022 yılında da %80,1'e ulaşmıştır. Bu oran, İzmir'de süs bitkileri üretiminde öne çıkan ürün grubunun dış mekân süs bitkileri

olduğunu ve dış ticaret dengesinde gözlemlenen ve gittikçe artmakta olan pozitif değerlerin büyük ölçüde dış mekân süs bitkilerinden kaynaklandığını göstermektedir. Dış mekân süs bitkilerinin ithalattaki payı incelendiğinde, 2016-2022 arasındaki ithalat değerinin %84 ila 91'ini oluşturduğu anlaşılmaktadır. Bu durumun sebebinin canlı ağaç ithalatı ve üretim gelirlerine yönelik satın alımlar olduğu düşünülmektedir.

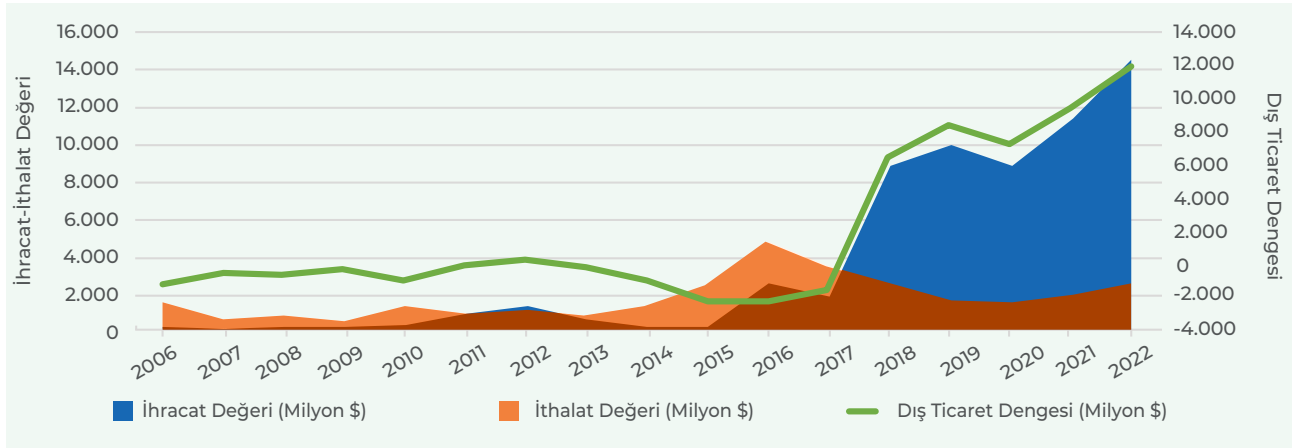
ŞEKİL 16. İzmir'in süs bitkileri ithalat ve ihracat değerlerinde dış mekân süs bitkilerinin payı

Kaynak: GBS, 2024

2006-2022 arasına ait, İzmir dış mekân süs bitkileri dış ticaret değerleri Şekil 17'de gösterilmiştir. 2018 yılına kadar dış mekân süs bitkilerinin dış ticaret açığı 2,3 milyon dolar ile 92,5 bin dolar arasında dalgalanmaktadır. 2018 yılından itibaren ise dış ticaret dengesi pozitif yönde değişmeye başlamış, 6,4 milyon dolar ticaret fazlası verilmiş ve bu değer 2022 yılında neredeyse iki katına çıkarak 12,0 milyon dolar olmuştur. Bu dönemde ihracat tutarı, ithalat tutarından %575,8 oranında yüksektir.

ŞEKİL 17. İzmir'in dış mekân süs bitkileri dış ticaret değerleri

Kaynak: GBS, 2024

2022 yılında İzmir'den 57 ülkeye, toplamda 14,5 milyon dolar değerinde dış mekân süs bitkisi ihracatı yapılmıştır (Şekil 18). Bu dönemde ihracatta öne çıkan

ilk üç ülke %25,7 oranla Azerbaycan, %18,8 oranla Hollanda ve %7,6'lık oranla Gürcistan'dır.

ŞEKİL 18. 2022 Yılında İzmir'den dış mekân süs bitkileri ihracatı yapılan ülkeler

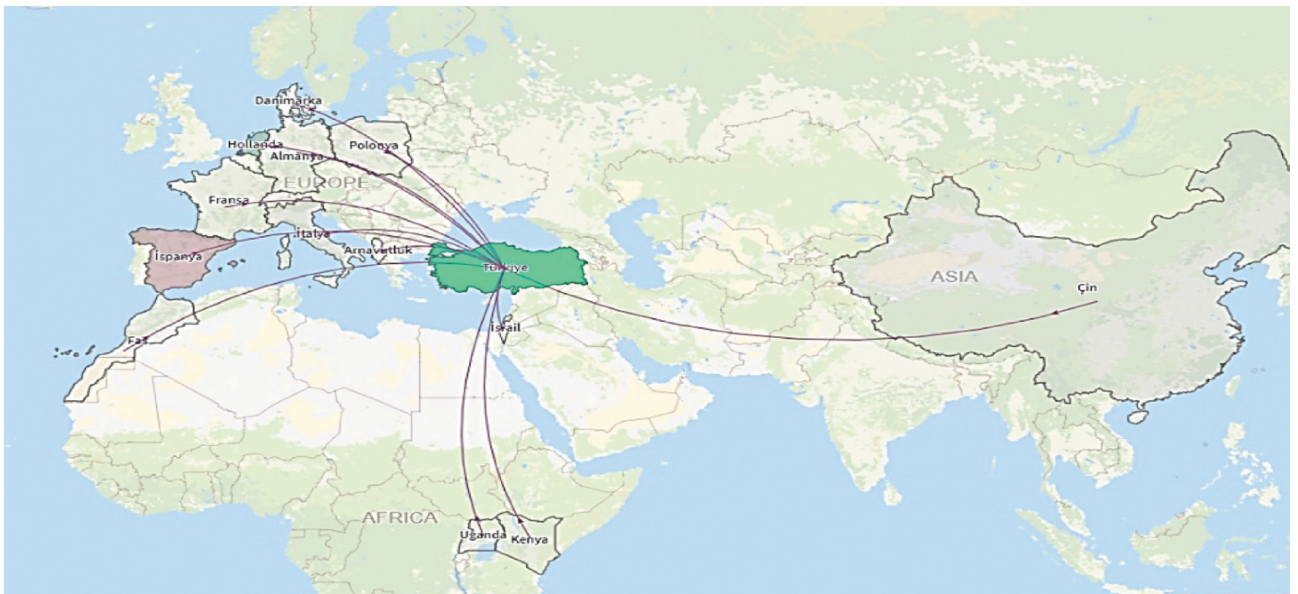

Kaynak: GBS, 2024

Dış mekân süs bitkilerinin 2022 yılı ithalat verilerine göre, İzmir'e toplam 36 ülkeden 2,5 milyon dolar değerinde ithalat yapılmıştır. İthalatın %33,5'i

Hollanda'dan, %19,0'ı Çin'den ve %18,8'i İspanya'dan gerçekleştirilmiştir (Şekil 19). Bu üç ülkeden yapılan ithalat, toplam ithalatın %71,25'ine karşılık gelmektedir.

ŞEKİL 19. Dış mekân süs bitkilerinin 2022 yılı İzmir ithalat haritası

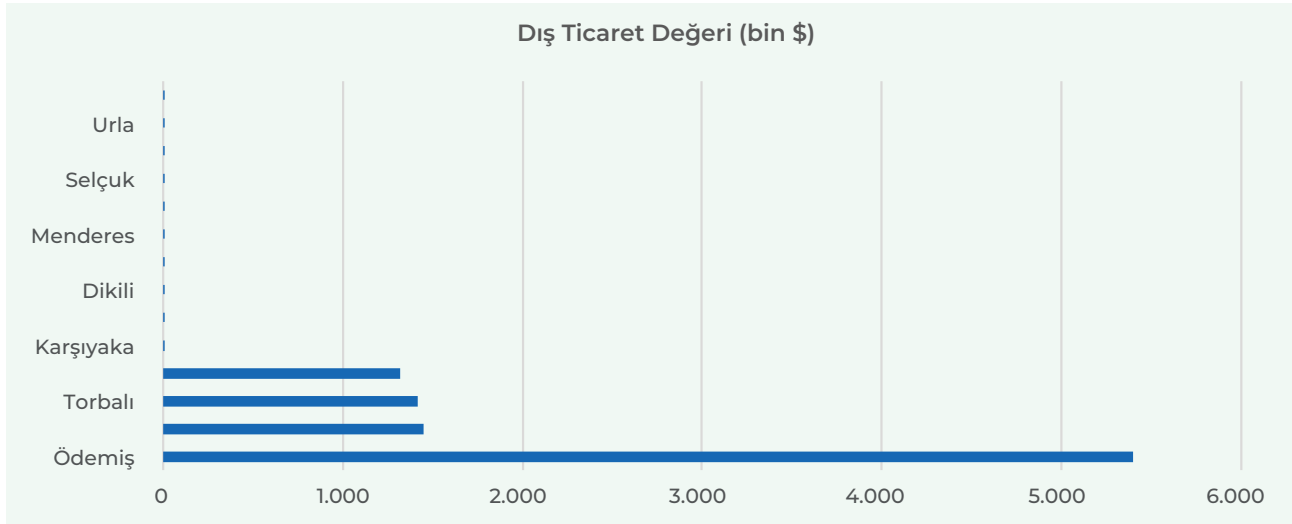
Kaynak: GBS, 2024

2022 yılında İzmir'de toplam 60 girişimin yaptığı dış mekân süs bitkileri dış ticaretinin hacmi yaklaşık 17 milyon dolar, ticarete konu ürünlerin kg değeri ise 1,39 dolardır. Aynı dönemde dış mekân süs bitkilerinin Türkiye için dış ticaret hacmi 106,4 milyon dolardır ve ürünlerin kilogram başına değeri 1,58 dolardır.

İzmir'de 2022 yılında dış mekân süs bitkileri ithalat ve ihracatı yapan ilçeler Şekil 15'te gösterilmiştir. Veri gizliliğinden dolayı bazı ilçelerin dış ticaret verileri paylaşılammıştır. Yine de Konak, Karşıyaka, Çeşme, Dikili, Kemalpaşa ve Bayraklı, dış mekân süs bitkilerinin üretilmediği ancak dış ticaretinin yapıldığı ilçeler olarak dikkati çekmektedir. Bu durum ilçelerdeki dış

ticaret faaliyetlerinin yoğunluğundan kaynaklanıyor olmalıdır. Dış ticaret yapan girişimlerin NACE sınıfları incelendiğinde, yaklaşık 10 milyon dolarlık ticaretin 0119-Tek Yıllık Diğer Bitkisel Ürünlerin Yetiştirilmesi ve 0130-Dikim İçin Bitki Yetiştirilmesi NACE sınıfı altında faaliyet gösteren girişimlerce, yaklaşık 2 milyon dolarlık ticaretin de 4622 – Çiçeklerin ve Bitkilerin Toptan Ticareti NACE sınıfı altında faaliyet gösteren girişimlerce yapıldığı görülmektedir. Ayrıca İzmir dışında üretilen bazı ürünlerin dış ticareti de İzmir üzerinden yapılmaktadır. Bu durum da ürünlerin üretildiği ve dış ticaretinin yapıldığı ilçelerin farklı olmasının sebebi olarak görülmektedir.

ŞEKİL 20. İzmir'de dış mekân süs bitkileri dış ticareti yapılan ilçeler

Kaynak: GBS, 2024

Abelya, Bayındır

BÖLÜM 6.

Küçük Menderes Havzası'nda Mevcut Durum

6.1. Üretim ve Ticaret

İzmir'de önemli bir tarımsal faaliyet olan süs bitkileri üretiminin büyük bölümü, Küçük Menderes Havzası'nda (KMH) yapılmaktadır. Dış mekân süs bitkileri, üretim alanları ve üretim miktarları bakımından diğer ürün grupları içerisinde öne çıkmaktadır. Raporun bu bölümünde önce süs bitkilerinin, sonra da dış mekân süs bitkilerinin üretim ve ticaret verileri analiz edilmiştir.

6.1.1. Süs Bitkileri

Havzada 2013 yılında, 747,8 ha olan süs bitkileri üretim alanı, 2022 yılında %88,4 oranında artmış ve 1.408,8 ha'a ulaşmıştır. Bu arada üretim miktarı da %47,4 oranında artarak 207,6 milyon adetten 306 milyon adete ulaşmıştır (Tablo 14). 2022 yılı verilerine göre KMH'nin süs bitkileri üretim alanı, İzmir'deki toplam üretim alanının %85,9'unu, toplam üretim miktarının ise %67,8'ini oluşturmaktadır.

TABLO 14. İzmir ve Küçük Menderes Havzası'nda süs bitkileri üretim alanı ve miktarı

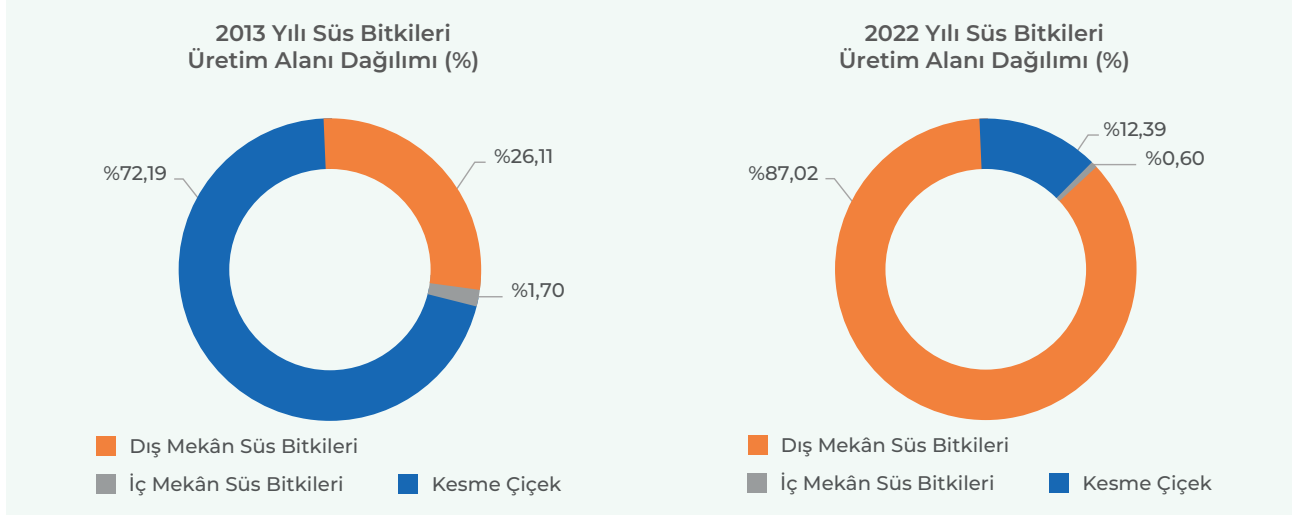
	KMH Üretim Alanı (ha)	İzmir Üretim Alanı (ha)	KMH'nin İzmir'deki Üretim Alanı Payı (%)	KMH Üretim Miktarı (milyon adet)	İzmir Üretim Miktarı (milyon adet)	KMH'nin İzmir'deki Üretim Miktarı Payı (%)
2013	747,8	1.066,9	70,09	207,6	461,1	45,02
2014	1.060,1	1.389,9	76,27	261,2	519,7	50,27
2015	1.110,5	1.434,7	77,40	283,3	536,1	52,85
2016	1.298,5	1.622,7	80,02	295,3	547,7	53,92
2017	1.227,0	1.545,8	79,38	280,3	526,4	53,26
2018	1.307,4	1.625,1	80,45	300,9	608,5	49,45
2019	1.318,4	1.635,3	80,62	303,7	580,8	52,29
2020	1.362,3	1.636,5	83,25	304,5	481,3	63,27
2021	1.408,0	1.650,5	85,31	305,7	450,4	67,86
2022	1.408,8	1.641,1	85,85	306,0	451,0	67,84

Kaynak: GBS, 2024

Son on yılda, dış mekân süs bitkilerinin üretildiği alanın süs bitkilerinin üretildiği toplam alan içerisindeki payı %72,2'den %87'ye çıkarken, kesme çiçek ve iç mekân süs bitkilerinin üretim alanı oranları ciddi şekilde azalmıştır (Şekil 21). Aynı oran değişimleri üretim

miktarlarında da görülmektedir. Dış mekân süs bitkilerinin toplam üretimdeki oranı %45,8'den %67,6'ya ulaşırken diğer iki süs bitkisi grubunun üretim miktarı oranları düşmüştür. Verilere göre havzada çiçek soğanı yetiştiriciliği ise yapılmamıştır.

ŞEKİL 21. Küçük Menderes Havzası'nda süs bitkilerinin üretim alanlarının değişimi

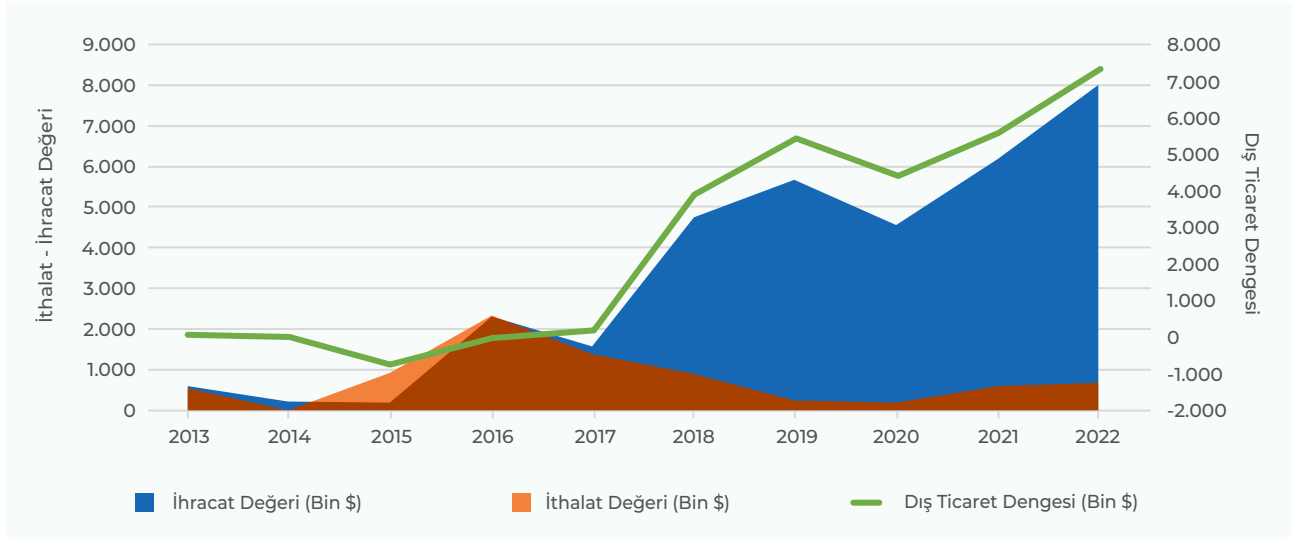

Kaynak: GBS, 2024

KMH'de süs bitkilerinin dış ticaret dengesi, 2017 yılından itibaren pozitif değerler göstermeye başlamış, 2022 yılında ihracat değeri ithalat değerinin %1.179'una çıkmıştır. 2013 yılında 600 bin dolar olan ihracat tutarı 2022 yılında 8 milyon dolar olmuş, bu

dönemde dış ticaret fazlası 7,3 milyon dolar olarak kaydedilmiştir (Şekil 22). 2022 yılında 8,7 milyon dolar olan süs bitkilerinin dış ticaret hacminin %62'si Ödemiş'in payıdır.

ŞEKİL 22. Havzada süs bitkilerinin dış ticaret değeri

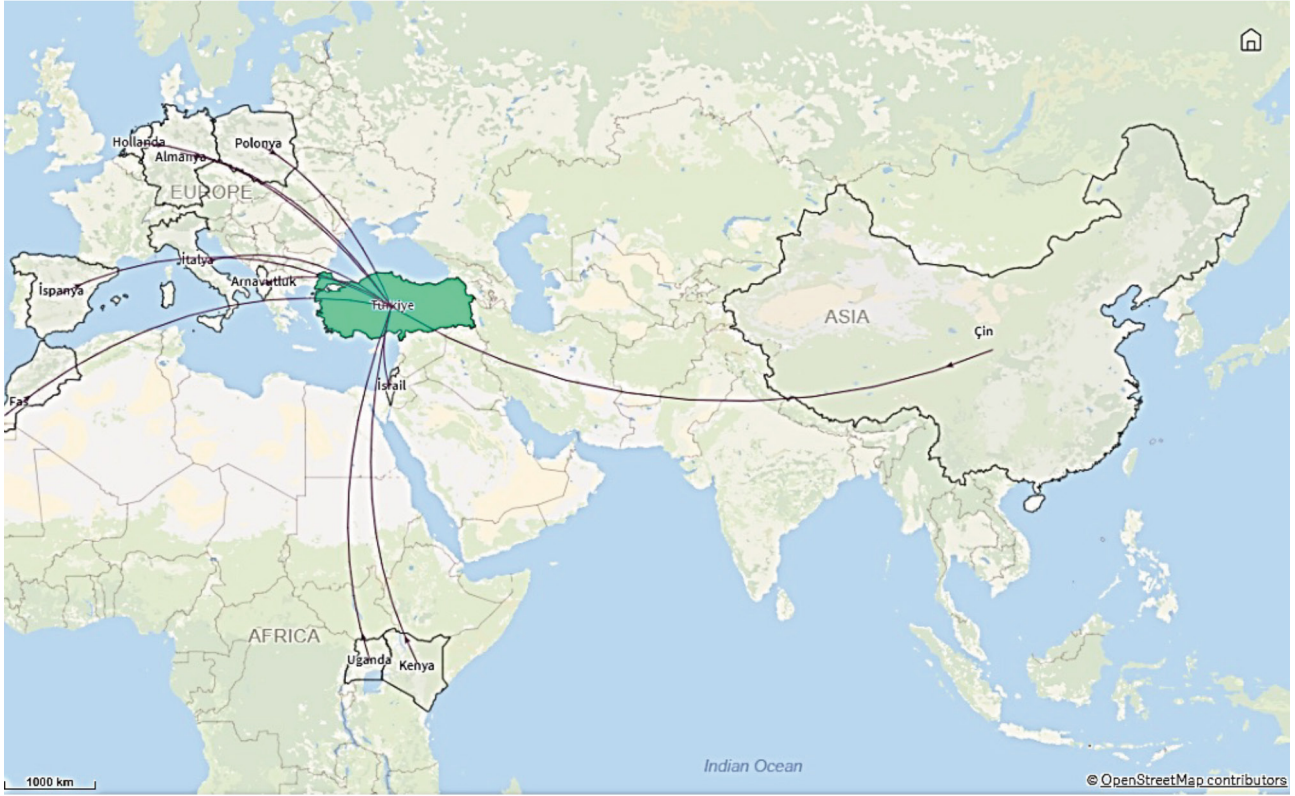

Kaynak: GBS, 2024

Aynı yıl KMH'den 49 ülkeye, süs bitkileri ihracatı yapılmıştır. İhracat değerinin %43,4'ü Azerbaycan'a, %11,4'ü Gürcistan'a, %9,8'i de Türkmenistan'a aittir. 700 bin dolar değerindeki süs bitkileri ithalatında, toplam 10 ülke yer almıştır (Şekil 23). Veri gizliliği nedeniyle

ithalatta öne çıkan ülkelerin ithalat değerlerine erişilememiştir. Süs bitkilerinin dış ticaret faaliyetleri 46 girişim tarafından gerçekleştirilmiş ve ürün kilogram değeri 0,93 dolar olarak belirlenmiştir.

ŞEKİL 23. 2022 yılı KMH süs bitkileri ithalat haritası

Kaynak: GBS, 2024

6.1.2. Dış Mekân Süs Bitkileri

Havzada en çok üretilmekte olan dış mekân süs bitkisi çalı grubudur. Çalı grubundan sonra mevsimlik çiçekler, ağaç-ağaççık grubu ve az miktarda yer örtücü grubuna yönelik üretim gerçekleştirilmektedir. Havzadaki ilçelerde farklı ürün grupları öne çıkmaktadır (Özdalyan, 2020).

Havzadaki süs bitkileri üreticiliğinde, dış mekân süs bitkileri üretim alanları ve miktarları açısından en fazla öne çıkan ürün grubudur. Bu ürün grubu aynı zamanda İzmir ve Türkiye'de de oldukça büyük bir paya sahiptir. 2022 yılında KMH'de üretilen dış mekân süs bitkileri, İzmir'deki toplam dış mekân süs bitkileri üretiminin %99,2'sini, Türkiye'deki üretiminin ise %38,4'ünü karşılamıştır (Tablo 15).

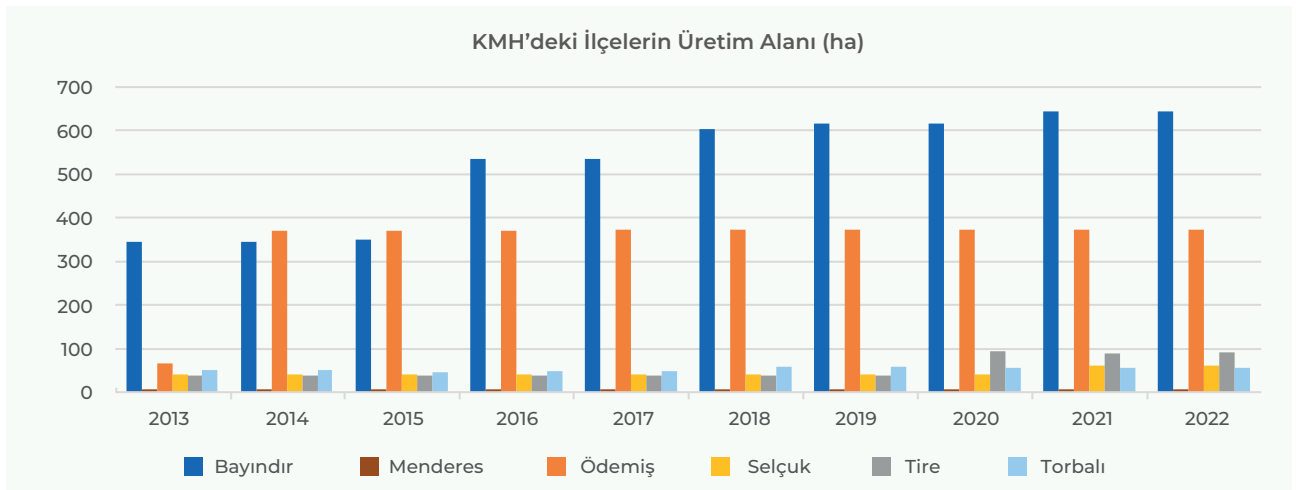
TABLO 15. Dış mekân süs bitkilerinin üretim alanı ve miktarı

	Küçük Menderes Havzası		KMH Üretiminin İzmir Payı		KMH Üretiminin Türkiye Payı	
	Üretim Alanı (ha)	Üretim Miktarı (milyon adet)	Üretim Alanı (%)	Üretim Miktarı (%)	Üretim Alanı (%)	Üretim Miktarı (%)
2013	539,85	95,12	89,61	97,24	16,65	27,30
2014	843,10	143,86	93,09	98,15	23,42	31,55
2015	843,17	161,56	93,12	98,53	26,11	35,81
2016	1.031,71	174,09	94,30	98,63	29,58	42,54
2017	1.032,58	174,21	94,31	98,63	28,47	35,51
2018	1.112,60	195,09	94,70	98,79	29,82	38,47
2019	1.123,20	197,57	94,74	98,81	29,79	38,70
2020	1.176,90	202,26	95,43	99,01	29,62	38,23
2021	1.222,80	206,44	95,66	99,02	30,31	39,75
2022	1.225,90	206,75	96,54	99,19	30,76	38,43

Bayındır, Menderes, Ödemiş, Selçuk, Tire ve Torbalı olmak üzere altı ilçede dış mekân süs bitkileri üretilmektedir (Şekil 22). 2022 yılında Bayındır ve Ödemiş'in üretim alanları, KMH'deki toplam üretim alanlarının sırasıyla %52,6'sini ve %30,3'ünü oluşturmuştur. En

fazla üretim alanına sahip olan bu iki ilçeyi %7,6 oranıyla Tire takip etmektedir. Üretim miktarları açısından da %56,9 ve %27,1 oranlarıyla Bayındır ve Ödemiş ilçeleri öne çıkmaktadır. Kiraz ve Beydağ ilçelerinde ise süs bitkileri üretimi yapılmamaktadır.

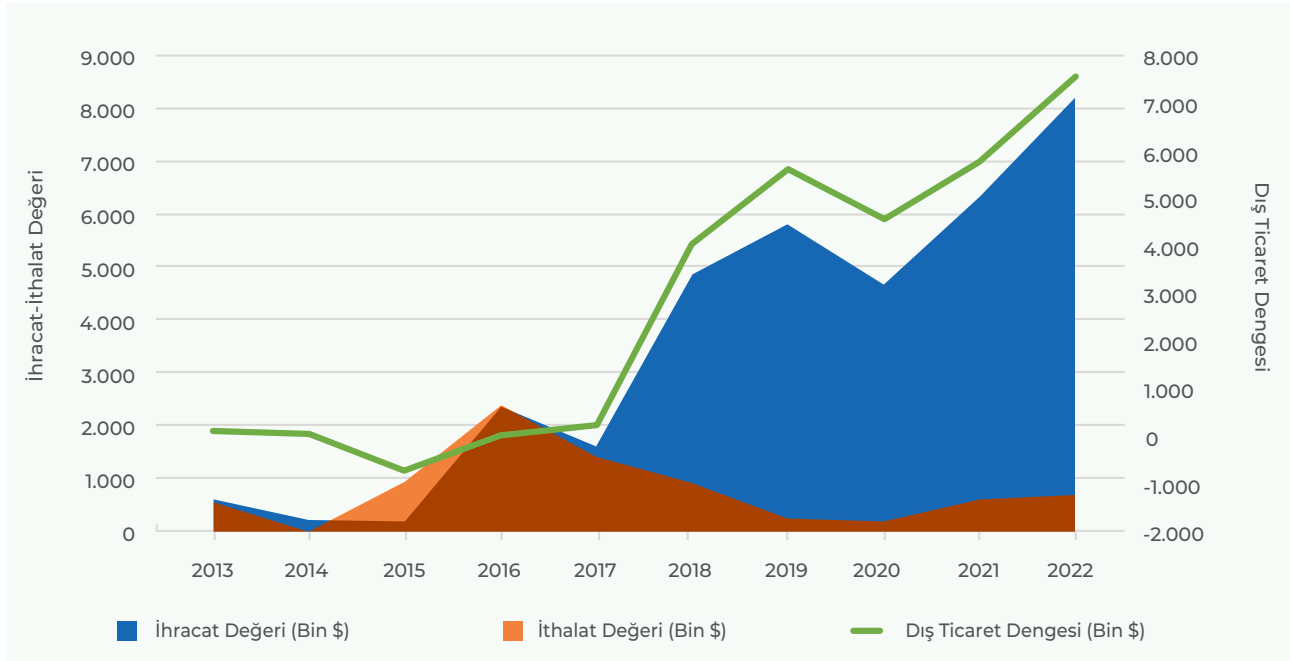
ŞEKİL 24. Havzada ilçelerin dış mekân süs bitkileri üretim alanları

Dış mekân süs bitkilerinin ithalat ve ihracat verileri incelendiğinde, süs bitkilerinin KMH dış ticaret verilerine oldukça yakın bir tabloyla karşılaşılr. Dış ticaret dengesinde 2017 yılından itibaren pozitif değerler görülmeye başlanmış, 2022 yılında ihracat değeri ithalat değerinin %1.172 katına çıkmıştır. 2013

yılında 500 bin dolar olan ihracat tutarı 2022 yılında 7,9 milyon dolar olmuş ve bu dönemde dış ticaret fazlası 7,3 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir (Şekil 25). 2022 yılında 8,6 milyon dolar olan süs bitkileri dış ticaret hacminin %62,6'lık bölümü, Ödemiş ilçesinden gerçekleştirilmiştir.

ŞEKİL 25. KMH'de dış mekân süs bitkilerinin ithalat ve ihracat değerleri

Kaynak: GBS, 2024

2022 yılında KMH'den 48 ülkeye dış mekân süs bitkileri ihracatı yapılmıştır. İhracat değerinin %44,1'i Azerbaycan'a, %11,41'i Gürcistan'a, %9,8'i de Türkmenistan'a gerçekleştirilmiştir. 700 bin dolar değerindeki dış mekân süs bitkileri ithalatında toplam 10 ülke yer almıştır. Veri gizliliğinden dolayı ülkelerin ithalat değerlerine erişilememiştir. Süs bitkilerinin dış ticaret faaliyetleri toplam 44 girişim tarafından gerçekleştirilmiş ve ürün kilogram değeri 0,93 dolar olarak belirlenmiştir. 2022 yılında 8,6 milyon dolar

olan dış mekân süs bitkileri dış ticaret hacminin %62,5'lik bölümü Ödemiş ilçesinden, %16,6'lık bölümü ise Bayındır ilçesinden gerçekleştirilmiştir. KMH'de dış mekân süs bitkilerinin üretim alanı ve miktarı açısından Bayındır ilk sırada, Ödemiş ikinci sırada yer alırken dış ticaret hacmi açısından tam tersi bir sıralamayla Ödemiş ilk sırada yer almaktadır. Bu durum Bayındır'ın ürünlerini ağırlıklı olarak iç pazara satmakta olduğunu göstermektedir.

6.2. Dış Mekân Süs Bitkilerinin Havza İçin Önemi

Küçük Menderes Havzası (KMH) jeolojik, hidrolojik ve meteorolojik koşullarıyla tarıma oldukça uygun bir bölgedir. Zengin bir tarımsal ürün çeşitliliğine sahip olan havzada, dış mekân süs bitkileri üretimi hem bölge hem de ülke için önemli bir sektördür.

Küçük ölçekli tarımsal işletmeler için önemli bir gelir kaynağı olan dış mekân süs bitkileri yetiştiriciliği, aile işletmelerinin yoğun olduğu bir sektördür. Kırsalda yer alan kadın ve gençler için önemli düzeyde istihdam sağlamaktadır. Öte yandan sektördeki büyük işletmelerin de havzada faaliyet göstermesiyle süs bitkileri yetiştiriciliği, yıl boyunca istihdam olanağı yaratarak bölgeden dışarıya yapılacak göçün de önlenmesine yardımcı olmaktadır (DB, 2018). Türkiye'de süs bitkileri sektöründeki doğrudan istihdam 100 bin kişi, dolaylı istihdam ise 500 bin kişi olarak belirtilmektedir (SÜSBİR, 2019).

İzmir ve KMH'ye ait doğrudan ve dolaylı istihdam verilerine ulaşılamamış olsa da İzmir'in süs bitkileri üretim alanı açısından %28,9 oranıyla Türkiye'de ilk sırada yer alması, sektörün bölgede önemli bir istihdam oluşturduğunu açıkça göstermektedir.

Havzada dış mekân süs bitkileri üretimi çoğunlukla açık alanlarda yapılmaktadır. Örtü altı üretim sadece çelik köklendirme aşamasında uygulanmaktadır. Sulama elle, damlama sistemiyle, yağmurlama sistemleriyle veya bu sistemlerin çeşitli kombinasyonlarıyla yapılmaktadır. Sektörün paydaşlarıyla yapılan görüşmelerde bol miktarda sulama suyuna ihtiyaç duyulduğu belirtilmiştir.

6.3. Temel Sorunlar

Dış mekân süs bitkileri sektöründe yaşanan temel sorunların belirlenebilmesi için sektör üzerine hazırlanan saha çalışmaları, akademik yayınlar ve araştırma raporları taranmış ve sektör paydaşlarıyla görüşülmüştür. Çalışma kapsamında öne çıkan sorunlar politika, üretim, ar-ge ve pazarlama olarak dört grup altında ele alınmıştır.

Politika Boyutunda Sorunlar

- ▶ Türkiye'de tüplü, saksıda veya açık kök fark etmesizin bütün meyve fidanları, sebze fideleri ve sebze tohumu çeşitlerinde KDV oranı %10'dur. Buna karşı süs bitkisi, gül fidanları, çiçek fideleri ve çiçek tohumlarında KDV oranı %20'dir. Süs bitkileri ürünlerinde katma değer oranının %20 olması üreticilerin faaliyetlerinin bir bölümünü kayıt dışı olarak yürütmelerine yol açmaktadır. Üreticiler çoğunlukla nihai tüketicilere doğrudan ulaşamamakta ve ürünlerini bayiler, peyzaj firmaları gibi ara tüketicilere satmaktadır. Ara tüketiciler de rekabet üstünlüğü sağlayabilmek için katma değer vergisini ödemek ve bu tutarı da nihai tüketiciye yansıtmak istemektedir. Bu durum, üreticilerin satış işlemlerinde fatura düzenlememelerine ve satışlarını cari olarak isimlendirdikleri vadeli ancak risk düzeyi yüksek bir yöntemle gerçekleştirmelerine neden olmaktadır. Güven ilişkisine dayalı bu yöntem, zaman zaman üreticilerin ekonomik kayıplar yaşamasına neden olmaktadır.
- ▶ Tarım ve Orman Bakanlığına bağlı olarak kurulan kooperatifler için aynı bölgede, aynı amaçla çalışan birden fazla kooperatifin kurulmasına izin verilmemekte ancak Ticaret Bakanlığına bağlı olarak kurulan kooperatiflerde böyle bir sınırlandırma bulunmamaktadır. Bu durum aynı bölgede çok sayıda kooperatifin kurulmasına, üreticilerin farklı kooperatiflere dağılmasına ve kooperatiflerin gücünün azalmasına neden olmuştur. Az sayıda üye ile faaliyet gösteren çok sayıda kooperatif, üyelerine yeterli düzeyde destek sağlayamamaktadır.
- ▶ Süs bitkileri üretimine yönelik faaliyet gösteren bir kamu kurumu bulunmamaktadır. Üreticiler, sektörün sorunları hakkında doğrudan temas kurabilecekleri bir genel müdürlük ya da daire başkanlığı bulunmadığını, bu durumun da sektöre yönelik sorunların ele alınma sürecini geciktirdiğini belirtmektedir.
- ▶ Süs bitkileri üretim süreçlerinde veri kaydı ya hiç yapılmamakta ya da bazı kabuller üzerinden bir dizi değerler doğru olduğu kabul edilmektedir. Örneğin üretim verilerinde, üretim alanı başına belli bir miktarda ürün üretilebileceği kabul edilerek hesaplanan üretim miktarı verileri yayınlanmakta, fiili olarak gerçekleştirilen üretim bilgilerine ise ulaşılamamaktadır. Üreticiler başta su olmak üzere diğer üretim girdilerine yönelik kayıtları da tutmamaktadır.
- ▶ Sektöre yönelik ulusal ve uluslararası ar-ge çalışmaları yaygın olmamakla birlikte herhangi bir özel destekleme ve teşvik politikası da bulunmamaktadır. Sektör kurum ve kuruluşlarla yeterince bağlantı kuramadığından, gerekli özel teşvik ve desteklemelerden sınırlı miktarda yararlanmaktadır. Sektörün yalnızca sulama sistemi desteklerinden faydalanabildiği ancak bu destek için gereken bürokratik işlemlerin çok fazla olması nedeniyle sürecin çok zor ilerlediği ve üreticilerin destekten faydalanamadığı belirtilmiştir.
- ▶ Süs bitkilerindeki bütün ürün grupları tarım sigortası kapsamına girmeyip dış mekân süs bitkisi kapsam dışında tutulmaktadır. Yeni bir düzenleme ile dış mekân süs bitkisi de sigorta içine alınmalı ve tarım sigortalarının içeriği güncellenmelidir.

Üretim Faaliyetlerine Yönelik Sorunlar

- ▶ Üretim faaliyetleriyle ilgili en çok dile getirilen sorun, personel maliyetlerinin yüksek olması ve ihtiyaç duyulan sayı ve nitelikte personel bulunamamasıdır. Saha personeli bulma konusunda yaşanan zorluklar, az sayıda olan mevcut personelin üzerindeki iş yükünün artmasına neden olmaktadır. Kalifiye ara eleman eksikliği de sektörün temel problemlerinden biridir. Genç nüfus farklı iş alanlarına yöneldiği için yetişmiş ve devamlı personel ihtiyacının karşılanamaması, sektörün gelişimi için olumsuz bir durumdur.
- ▶ Üretim girdilerinin önemli bir bölümü ithal edilen ürünlerdir. İhracat yapan firmaların ürünleri torftan oluşan bir toprak karışımında yetiştirmesi zorunludur. İstenen kalitedeki torf ve torftan hazırlanan toprak karışımına eklenen kokopit, yalnızca yurt dışından temin edilebilmektedir. Ayrıca anaç bitkiler, tohumlar ve uzun salınlı gübre de yurt dışından temin edilen diğer önemli girdiler olup bu girdilerin yerli olarak üretilmemesi sektörün üretim maliyetini artırmaktadır.
- ▶ Özellikle iç pazara yönelik üretim yapan üreticiler, torf kullanmak yerine toprak kullanarak üretim maliyetlerini düşürmek istemektedir. Bu durum hem süs bitkisinin gelişimini olumsuz yönde etkilemekte hem de satılan ürünle birlikte en önemli doğal kaynaklardan biri olan toprak da havza dışına çıkarılarak kaybedilmektedir.
- ▶ Enerji ve akaryakıt fiyatlarında yaşanan artışın üretim ve lojistik maliyetlerini arttırması işletmeleri zor durumda bırakmaktadır.
- ▶ Üretimde kullanılan su ve diğer girdiler için veri kaydı tutulmamakta, üretim süreçlerinin izlenmesi ve kontrolü sağlanamamaktadır.
- ▶ Su tüketimiyle ilgili kayıt tutulmamakla birlikte üreticiler, sektörün su ihtiyacının oldukça fazla olduğunu, ürünlerin her gün bir kere, hatta kimi zaman günde iki kere sulanması gerektiğini, özellikle sıcak günlerde su tüketimlerinin çok fazla olduğunu belirtmektedir.
- ▶ Bazı kurumlar ve yerel yönetimler, çeşitli sebeplerle dış mekân süs bitkisi satın alımlarının bir kısmını, yurt dışından yapmaktadır. Bu satın alımlarda canlı ağaçların öne çıktığı belirtilmiş olup bölgede canlı ağaç üretimi ise çok az miktarda yapılmaktadır.
- ▶ Tarımsal üretimin diğer alanlarına benzer şekilde, dış mekân süs bitkileri üretiminde de üretici uzun vadeli planlama yapamamakta, bu durum da üreticilerin rekabet gücünü zayıflatmaktadır.
- ▶ Sektörde örtü altı üretim yalnız çelik köklendirme aşamasında uygulanmakta, üretim çoğunlukla açık alanda gerçekleştirilmektedir. Bu durumda çevreden saksıya gelen yabancı ot tohumları, nihai üründe kalite sorunlarına neden olarak ürünlerin ihracat potansiyelini düşürmektedir. Diğer ülkelerde üretimin tamamının örtü altında gerçekleştirildiği, ürün kalitesinin daha yüksek, fiyat düzeyinin ise havzada üretilen ürünlere benzer seviyede olduğu, bu yüzden AB ülkelerine yönelik ihracatta bölge ürünlerinin çok fazla tercih edilmediği belirtilmiştir.
- ▶ Üretim yapılan kapalı alanların %60'a yakını 10 dekarın altında olup bu durum, işletmelerin fiyat avantajı yakalamalarını zorlaştırmaktadır. Üreticilerin bir kısmı, 5 yıldan daha kısa süreler için kiralaan arazilerde üretim yapmakta, bu durum ise yatırım açısından risk oluşturmaktadır (SÜSBİR, 2019).

Pazarlama Faaliyetlerine Yönelik Sorunlar

- ▶ Üreticiler, sektörde en çok karşılaştıkları sorunların pazarlama yetersizliği ve fiyat düşüklüğü olduğunu belirtmektedir.
- ▶ Bölgede istikrarlı, sürekli ve aleni fiyat oluşumuna imkân sağlayacak alım satım (mezat) sistemleri bulunmamaktadır.
- ▶ Sektörde yer alan firmaların temsil gücünün yetersiz olması, etkin bir pazarlama sisteminin kurulmasına ve sektörün rekabet gücünü artırıcı çalışmalar yapılmasına engel olmaktadır.
- ▶ Küçük Menderes Havzası, sektörde uluslararası düzeyde çok tanınmamakta, bu yüzden yurt dışındaki alıcılar çoğunlukla Yalova ve Antalya illerine yönelmektedir.
- ▶ İzmir'de uluslararası düzeyde katılım sağlanan bir fuarın bulunmaması üreticilerin dış pazara erişimini geciktirmektedir.
- ▶ Üreticiler iç ve dış pazarda nihai tüketiciye direk olarak ulaşamamakta, satışlarını çoğunlukla ara tüketicilere ya da bayiilere yapmaktadır. Bu durum, üreticilerin elde ettiği katma değer azalmasına neden olmaktadır.
- ▶ AB tarafından yayımlanan 2016/2031 sayılı "Bitki Zararlılarına Karşı Koruyucu Önlemler Tüzüğü"nde, yüksek riskli olarak tanımlanan 35 bitki türüne ait üretim materyallerinin 14.11.2019 tarihinden itibaren Türkiye'nin de içinde bulunduğu üçüncü ülkelerden girişi yasaklanmıştır. Bu ürünlerin AB'ye ihracatı için ürün bazlı teknik dosya hazırlanması gerektiği bildirilmiştir. Türkiye, 5 dış mekân süs bitkisi ve 4 meyve fidanı için savunma dosyalarını komisyona sunmuştur. Komisyon tarafından inceleme süreci tamamlanan ceviz, zakkum, yalancı akasya ve hanımeli raporları olumlu sonuçlanmıştır. Berberis, badem ve şeftali fidanlarına yönelik teknik dosyaların inceleme süreci devam ettiği için bu ürünlerin AB ülkelerine ihracatı yapılamamaktadır.

Ar-Ge Faaliyetlerine Yönelik Sorunlar

- ▶ Sektör hakkında çalışmalar yapan üniversite birimleri bulunmaktadır ancak bunlar çoğunlukla üretici ile bağ kuramamakta ve yürütülen çalışmalar üretime yansıtılamamaktadır.
- ▶ Türkiye'de tohum ve anaç üretimi gerçekleştirilmekte, ithalat bağımlılığı da üretim maliyetlerini artırmaktadır. Dış mekân bitki gruplarından, çim ve mevsimlik çiçek tohumları ithalat yolu ile elde edilmektedir.
- ▶ Süs bitkileri için yeterli ıslah çalışması bulunmamaktadır. İklim değişikliğinin etkileri de göz önünde bulundurularak özellikle kuraklığa ve tuzlu toprağa dayanıklı türlere yönelik ıslah çalışmalarına ihtiyaç duyulmaktadır.

6.4. Müdahale Önerileri

Dış mekân süs bitkileri üretiminde faaliyet gösteren üreticilerle yapılan görüşmelere ve bölge hakkındaki yayınlara dayanılarak hazırlanan ve sektörün gelişimini destekleyecek müdahale önerileri aşağıda sunulmuştur:

- ▶ Sektörde işçi yetersizliği nedeniyle yaşanmakta olan üretim sorunlarının azaltılabilmesi için yeni teknoloji transferine öncelik tanınmalı ve bu konudaki çalışmalar desteklenmelidir. Bu kapsamda otomasyona yönelik altyapı desteklerinin sağlanması önerilmektedir. Özellikle fide dolun makinesi, saksı dağıtımını sağlayacak konveyör bantlar gibi ekipmanlara ihtiyaç duyulduğu ancak üreticilerin bu ekipmanları kendi imkânlarıyla temin edemediği görülmektedir.
- ▶ Sektörde tüketilmekte olan su miktarının azaltılarak kaynak verimliliğinin sağlanması için yağmur-lama sulama sistemleri, ahtapot adı verilen damla sulama sistemleriyle birlikte kullanılmalıdır. Ayrıca üretim alanlarına yağmur hasat sistemleri kurularak yeraltı su kaynaklarından tüketilen su miktarı da azaltılmalıdır.
- ▶ İzmir'de sektörün bilinirliğini artıracak uluslararası bir fuar düzenlenerek üreticilerin yurt dışı tedarikçilere erişimi kolaylaştırılmalıdır.
- ▶ Kullanıcı dostu bir pazar yeri uygulaması oluşturularak üreticilerin doğrudan nihai tüketicilere ulaşması desteklenmelidir.
- ▶ Alım satım işlemlerinde üretici (satıcı) lehine istikrarlı, sürekli ve aleni fiyat oluşumuna imkân verilmesi, alıcıların üreticilere (satıcılara) ve standardize edilmiş ürüne tek noktadan erişebilmesi, üreticilere stopaj avantajı sağlanması, bölgede ticaretin canlandırılması, üreticilerin tarıma dayalı ihtisas organize sanayi bölgeleri ile üretim bölgelerine ilgisinin çekilmesi, kayıt dışılıktan kaynaklı haksız rekabetin engellenmesi, ticari uyuşmazlıklarda tahkim imkânı sağlanması, kamu açısından rekabeti bozan kayıp ve kaçakların önlenmesi için ticaret borsaları, süs bitkileri sektöründe faaliyet gösteren tarıma dayalı ihtisas organize sanayi bölgelerini de içerecek şekilde mevcut mevzuatları içinde tarif ve tanzim edilen organize bir alım-satım (mezat piyasası) ortamı kurulmalıdır.
- ▶ Sektörde kullanılmakta olan ithal girdilerin yerli olarak üretimine ve iklim değişikliğine dirençli süs bitkilerinin geliştirilmesine yönelik ıslah çalışmalarına odaklanacak Ar-Ge destekleri sağlanmalıdır.
- ▶ İhracata yönelik üretim için örtü altı üretim yöntemiyle ürün kalitesi arttırılmalıdır.
- ▶ Sektörün son tüketicilere tanıtımı artırılmalı, uygun yerlerde ortak mağazalar açılarak perakende pazarı canlandırılmalıdır.
- ▶ İhtisaslaşmış satış ve pazarlama kooperatifi, ortak tedarik kooperatifi ile ar-ge ve inovasyon kooperatifi kurulmalıdır.
- ▶ Süs bitkileri sektöründeki faaliyet gösteren üretici, kooperatif, tüccar, ihracatçı gibi tüzel kişiliklerin kamu, özel sektör, dış pazarlar, diğer ilişkili sektör paydaşları nezdinde temsil gücünün ve fon kaynaklarından faydalanma düzeyinin artırılması amacıyla, üretim bölgesini kapsayan ticaret borsası kamu tüzel kişiliği altında bir meslek grubu altında örgütlenmelerine imkân sağlanarak sektörün temsil ve rekabet gücü artırılmalıdır.

KAYNAKÇA

- Aksu, Z.A., Çığ, A., Türkoğlu, N. (2023). Mersin İlindeki Süs Bitkileri Üreticilerinin Mevcut Durumu, Sorunları ve Çözüm Önerileri. *Journal of Environmental and Natural Studies*, 5 (2), 150-164.
- Ay, S., (2009). Süs Bitkileri İhracatı Sorunları ve Çözüm Önerileri: Yalova Ölçeğinde Bir Araştırma, Süleyman Demirel Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, C.14, S.3.
- Çakar, H., Güneş, A., Akat, Saraçoğlu, Ö., Boyacı, M., Yıldız, Ö., Akat, H. (2019). Perceptions and Satisfaction Levels of Ornamental Plants Producers to Production in Bayındır County of Izmir Province and Improvement of the ornamental plants production, *Ege Univ. Ziraat Fak. Derg.*, 56 (1):53-62.
- DB (2018). Kritik Tarımsal Ürünlerde Risk Değerlendirme Çalışması (KAPRA), Dünya Bankası.
- GBS (2024). Girişimci Bilgi Sistemi, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Dış Ticaret Verileri (Erişim tarihi: Ocak 2024).
- Gür, N., Erduran Nemutlu, F. (2022). İzmir-Urla Bölgesindeki Dış Mekân Süs Bitkisi İşletmelerinin Değerlendirilmesi, *ÇOMÜ Ziraat Fakültesi Dergisi*, 10(2), 312-321.
- OAİB (2023). 2023 yılı Dünya Süs Bitkileri Sektörü Raporu, Orta Anadolu Süs Bitkileri ve Mamulleri İhracatçı Birliği.
- Özdalyan, M.K., (2020). İzmir İli Ödemiş ve Bayındır İlçelerindeki Süs Bitkileri Fidanlıklarının Durumu, Sorunları ve Çözüm Önerileri. Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Bahçe Bitkileri Programı, Yüksek Lisans Tezi.
- SÜSBİR (2019). İzmir Bölgesinde Kümelenme Projesi İçin Yapılan Saha Çalışması Sonuçlarının Değerlendirilmesi ve Kümelenme Yol Haritası, Süs Bitkileri Üreticileri Alt Birliği.
- TAGEM (2021). Süs Bitkileri Sektör Politika Belgesi 2020-2024.
- Temel, M., (2011). Yalova'da süs bitkileri işletmelerinin yapısı, üretim olanakları, sorunları ve çözüm önerileri. Namık Kemal Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.
- TÜİK (2023). Türkiye İstatistik Kurumu, Bitkisel Üretim İstatistikleri (Erişim Tarihi: Aralık 2023).

İZMİR KALKINMA AJANSI

Megapol Çarşı Kule, Halkapınar Mahallesi,
1203/11. Sk. No: 5-7, Kat: 19, 35170 Konak/İzmir

T. +90 232 489 81 81 F. +90 232 489 85 05

www.izka.org.tr